

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
εκένδρση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκαμε εκεί»

Θεματική ενότητα:

Ετερότητα στη λογοτεχνία

Συγγραφή: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εφαρμογή: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΕΛΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκαμε εκεί

Εφαρμογή σεναρίου

Φίλιππος Δελής

Δημιουργία σεναρίου

Ιωάννης Κονδυλόπουλος

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

2^ο Γυμνάσιο Άργους Αργολίδας

Χρονολογία

Από 02-02-2015 έως 04-03-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Ετερότητα στη λογοτεχνία

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

9 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Όπως αναφέρεται και στο αρχικό σενάριο απαιτούνταν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

Για τον εκπαιδευτικό:

- εξοικείωση με το ψηφιακό περιβάλλον της [Ανεμόσκαλας](#) στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Η [Ανεμόσκαλα](#) αποτελείται στην ουσία από συμφραστικούς πίνακες λέξεων σημαντικών ελλήνων ποιητών των δύο τελευταίων αιώνων. Ο εκπαιδευτικός απαιτούνταν να γνωρίζει τη φιλοσοφία της δομής του περιβάλλοντος, τις δυνατότητες πλοήγησης και εύρεσης, ώστε με τη σειρά του να καθοδηγήσει τους μαθητές σε αναζήτηση ποιητικού περιεχομένου εντός του. Ο διδάσκων, επίσης, έπρεπε να προετοιμάσει τα στάδια προσέγγισης του συμφραστικού πίνακα λέξεων με ανάθεση μικρών δραστηριοτήτων στην αρχή και έπειτα πιο σύνθετων, ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν το εύρος και τις δυνατότητες αναζήτησης που τους παρέχει η πλατφόρμα.
- Εξοικείωση με την ηλεκτρονική πλατφόρμα συνεργατικού γραψίματος Wiki. Ο εκπαιδευτικός μπορούσε να επιλέξει όποιο ανοικτό λογισμικό (Wikispaces ή Mediawiki κλπ.) έκρινε ότι θα τον βοηθούσε να επικοινωνεί ασύγχρονα με τους μαθητές για να συζητά και να απαντά στις απορίες τους, να τηρεί ημερολόγιο δραστηριοτήτων και να αναθέτει εργασίες, ατομικές ή ομαδικές.

Για τους μαθητές:

- εξοικείωση με την ηλεκτρονική πλατφόρμα συνεργατικού γραψίματος Wiki. Στο σενάριο προβλέπονταν εργασίες από το σπίτι εκτός των διδακτικών ωρών, άρα ως πιο πρόσφορη μέθοδος κρίθηκε η ηλεκτρονική ανάρτησή τους. Επίσης, με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές εξοικειώθηκαν με την έννοια της συνεργασίας και του σχολιασμού των αναρτήσεων των συμμαθητών τους.

Για τη σχολική μονάδα:

- Οι περισσότερες διδακτικές ώρες του σεναρίου καλό είναι να υλοποιηθούν στο εργαστήριο πληροφορικής, διότι οι μαθητές θα έχουν εξατομικευμένα

ή/και σε ομάδες πρόσβαση σε υπολογιστές. Για μία-δύο ώρες απαιτείται η χρήση βιντεοπροβολέα ώστε να συζητηθούν στην ολομέλεια τα προβαλλόμενα στην κεντρική οθόνη.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Ιωάννης Κονδυλόπουλος, Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκαμε εκεί, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Γυμνασίου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές αναζήτησαν την ταυτότητα του ομηρικού ήρωα Ελπήνορα, έτσι όπως σχηματοποιείται στο έργο του ποιητή Γιώργου Σεφέρη. Η μελέτη τους βασίστηκε στην αξιοποίηση του ηλεκτρονικού σώματος κειμένων (corpus) του σεφερικού ποιητικού έργου. Στο τέλος του σεναρίου, έγινε αναγωγή της ταυτότητας του Ελπήνορα στη σημερινή πραγματικότητα των μαθητών.

Από μαθησιακής αξίας το σενάριο τους εξοικείωσε με τους ψηφιακούς γραμματισμούς παρουσιάζοντάς τους και εμπλέκοντάς τους στη διαχείριση ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων. Επίσης, τους εξοικείωσε με τη διαρκή ποιητική ανασηματοδότηση προσώπων, στάσεων ζωής και συμπεριφορών, με αναφορές στη δική τους καθημερινή ζωή.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η εισαγωγή και χρήση στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας των Συμφραστικών Πινάκων Λέξεων ανταποκρίνεται αφενός στους σκοπούς και τις δεξιότητες που θέτει ως προτεραιότητα το [Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής](#)

γλώσσας και λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο και αφετέρου στις τάξεις που καταγράφονται στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Όσον αφορά στο πρόγραμμα σπουδών, γίνεται λόγος για δημιουργία μιας σχολικής τάξης ως κοινότητας αναγνωστών και για την κατανόηση και αποδοχή εκ μέρους τους της πολλαπλότητας των ερμηνευτικών προσεγγίσεων. Η κοινότητα αναγνωστών και συγγραφέων στο Wiki, καθώς και η αναζήτηση ποικίλων ερμηνειών για το πρόσωπο του Ελπήνορα (του ομηρικού και του μεταγενέστερου σεφερικού) συμβαδίζει με τις κατευθυντήριες αυτές γραμμές. Επίσης, η αναζήτηση, εύρεση και επεξεργασία δεδομένων εκ μέρους των μαθητών σε τέτοια περιβάλλοντα τους βάζει στη θέση του ερευνητή (Cheng et al 2003 στο Κουτσογιάννης και συν. 2011).

Η χρήση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων και των συμφραστικών πινάκων εδράζεται στο θεωρητικό πλαίσιο της κατευθυνόμενης από τα δεδομένα μάθησης (Data Driven Learning ή DDL), που εισηγήθηκε ο Johns (2002). Η DDL δεν περιορίζεται στη λογοτεχνία αλλά εκκινεί κατά βάση από τη γλωσσική διδασκαλία, με πρώτο στόχο «την κατάκτηση γλωσσικών γνώσεων μέσω της επεξεργασίας αυθεντικών γλωσσικών δεδομένων που αντλούνται από τα σώματα κειμένων» (Χαλισιάνη στο Κουτσογιάννης και συν. 2011). Σε διεθνές επίπεδο, πολλές έρευνες αφορούν στην αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων με κάποιες από αυτές να κάνουν λόγο όχι απλώς για χρήση τους στη διδασκαλία, αλλά και για κατασκευή αντίστοιχων από τους ίδιους τους μαθητές (Smith 2011).

Ως προς τη διδακτική χρήση της Ανεμόσκαλας η βιβλιογραφία (Κουτσογιάννης 2007) καταγράφει τα κεντρικά χαρακτηριστικά τέτοιων περιβαλλόντων, όπως τη διερεύνηση και τη μη προαποφασισμένη απάντηση, στοιχεία που συνάδουν με τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων.

Ένα ακόμα κρίσιμο στοιχείο για την ενσωμάτωση τέτοιων περιβαλλόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ο ψηφιακός γραμματισμός. Ο Κουτσογιάννης (2008) θεωρεί ότι ο γραμματισμός είναι η αποτελεσματική λειτουργία του ατόμου σε διάφορες καθημερινές κοινωνικές πρακτικές που περιλαμβάνουν ανάγνωση και

γραφή (και όχι μόνο) στις ποικίλες εκδοχές τους. Τα τελευταία χρόνια η βιβλιογραφία κάνει λόγο για πολυτροπικό γραμματισμό, δηλαδή για την ένταξη, χρήση και κατανόηση και άλλων μορφών ή κωδικών επικοινωνίας σε ένα μη στατικό κείμενο αλλά δυναμικό, όπως είναι τα ηλεκτρονικά κείμενα. Οι Kalantzis, Cope & Cloonan (O' Byrne & Murell 2013) αναφέρουν ότι ο χρήστης αλλάζει διαρκώς ανάμεσα σε διαφορετικά εργαλεία στα οποία ενσωματώνονται διάφοροι κώδικες ή «γραμματικές» ήχου, φωνής, σχημάτων, τα οποία μεταχειρίζονται για να δομήσουν νόημα. Μελέτες έχουν δείξει ότι η χρήση πολυτροπικών εργαλείων οδηγεί στην ενσωμάτωση ιδεών και στη δόμηση της γνώσης (Jimoyiannis & Angelaina, 2012).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να διερευνήσουν (σχολιάσουν, κρίνουν, εξηγήσουν) τη στάση ζωής που περιγράφει ο Σεφέρης μέσω του ομηρικού ήρωα Ελπήνορα. Στη συνέχεια, επιδιώχθηκε οι μαθητές να προβάλουν τη συμπεριφορά του ποιητικού υποκειμένου στη σύγχρονη, δική τους, ατομική και κοινωνική ζωή,
- να εξηγήσουν τις συνθήκες ζωής που διαμόρφωσαν τις απόψεις του ίδιου του ποιητή για τον ποιητικό του ήρωα (συνθήκες στις οποίες γράφτηκαν τα ποιήματα που αναφέρονται στον Ελπήνορα).

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με το σενάριο επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να αναγνωρίσουν διαθεματικά τη μορφή του Ελπήνορα και πώς αυτή αναπλαισιώνεται στην ποίηση του Σεφέρη,
- να γνωρίσουν σε διάφορες φάσεις το έργο του Σεφέρη και τις τεχνικές που αξιοποιεί, όπως π.χ. την εκμετάλλευση αρχαίων μύθων,
- να αντιληφθούν την υποκειμενικότητα της νοηματοδότησης της λογοτεχνίας και κατ' επέκταση την ομορφιά της,

- να συσχετίσουν την ποιητική κατασκευή με τους κώδικες, τις συμβάσεις και το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε.

Γραμματισμοί

Μετά την υλοποίηση του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να εξοικειωθούν με τη λειτουργία των Συμφραστικών Πινάκων Λέξεων αναζητώντας λέξεις, θέματα ή μοτίβα,
- να επιχειρούν αναζητήσεις στο διαδίκτυο και να εντοπίζουν στους ιστοχώρους που επισκέπτονται τα στοιχεία εκείνα που τους καθιστούν αξιόπιστους (σεβασμός στα πνευματικά δικαιώματα, περιεχόμενο επιστημονικά έγκυρο και ποικίλο, βιβλιογραφικές παραπομπές κλπ.).

Διδακτικές πρακτικές

Οι κύριες διδακτικές πρακτικές που εφαρμόστηκαν ήταν οι εξής:

- ανατέθηκαν, εκτός από τις ατομικές, και ομαδικές εργασίες. Με τις ομαδικές εργασίες επιδιώχθηκε η ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας και κατασκευής νοήματος από κοινού,
- οι ομαδικές εργασίες έγιναν σε περιβάλλον σύγχρονο, εντός της τάξης και ασύγχρονο, από το σπίτι. Έτσι, επιδιώχθηκε η συγκρότηση και ενίσχυση μιας κοινότητας μάθησης που θα ξέφευγε από τα στενά όρια μιας διδακτικής ώρας,
- οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να συμμετάσχουν σε συζητήσεις, προφορικές αλλά και γραπτές μέσω Wiki. Έτσι, δόθηκε έμφαση στην παραγωγή όχι μόνο του ενός, σωστού νοήματος αλλά πολλαπλών ερμηνειών,
- επιχειρήθηκε διαθεματική προσέγγιση κειμένων και κοινών στάσεων ζωής. Στο συγκεκριμένο εφαρμοσμένο σενάριο συνδυάστηκαν κείμενα από την αρχαία ελληνική γραμματεία, την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Wikipedia, ξένα και ελληνικά λογοτεχνικά κείμενα, όλα μέσα από το πρίσμα του κοινού θέματος του Ελπίνορα και της μεταφοράς του καθρέφτη,

- βιωματική προσέγγιση: μέσα από το σενάριο οι μαθητές γνώρισαν τον Ελπήνορα και στη συνέχεια, ανήγαγαν τη συμπεριφορά του στη σύγχρονη πραγματικότητά τους. Επίσης, συνέδεσαν τη μεταφορά του καθρέφτη και την υποκειμενική ανάγνωση της λογοτεχνίας με το θέμα της ετερότητας και του σεβασμού στις απόψεις του άλλου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ο κεντρικός παράγοντας επιλογής του συγκεκριμένου σεναρίου ήταν η προσπάθεια να γνωρίσουν και να αξιοποιήσουν οι μαθητές ένα εντελώς καινούριο ψηφιακό περιβάλλον, σχετικό με το μάθημα της λογοτεχνίας, καθώς και η ανάδειξη ενός προτύπου ζωής. Οι μαθητές θα μπορούσαν να «διαβάσουν» μέσα από το περιβάλλον αυτό έναν ολόκληρο λογοτεχνικό κόσμο και να δημιουργήσουν μια αναγνωστική κοινότητα.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το αρχικό σενάριο προτεινόταν να εφαρμοστεί στη Γ΄ Γυμνασίου, στο πλαίσιο της ενότητας «Στάσεις ζωής σε ποιητικά κείμενα». Στην παρούσα εφαρμογή το σενάριο συνδέθηκε αφενός με τις στάσεις ζωής και αφετέρου με την ενότητα «Ετερότητα στη λογοτεχνία» της Β΄ Γυμνασίου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έγινε καταρχάς με την εργασία στο περιβάλλον του Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων της [Ανεμόσκαλας](#) και έπειτα με την εργασία που υλοποίησαν οι μαθητές στο σχολικό Wiki. Η προστιθέμενη αξία από την αξιοποίηση των ΤΠΕ συνίσταται στα εξής:

- γνωριμία των μαθητών και πλοήγηση σε ένα ολοκληρωμένο περιβάλλον αναζήτησης και εύρεσης λογοτεχνικού περιεχομένου, που στηρίζεται σε κώδικες, ψηφιακές και άλλες εξωκειμενικές συμβάσεις,

- σύγκριση με την πάγια, καθιερωμένη πρακτική «ξεφυλλίσματος» και μηχανικής αναζήτησης σε έντυπο υλικό –ανατροπή της γραμμικής προσέγγισης (από την πρώτη στη δεύτερη σελίδα κοκ.),
- αναγνωστική κοινότητα μέσα από fora συζητήσεων και ανταλλαγή απόψεων στο σχολικό Wiki.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Λιούις Κάρολ, *Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκε η Αλίκη εκεί*. Μτφρ. Σωτήρη Κακίση. Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία, 1979¹.

Γιώργος Σεφέρης, «[Άρνηση](#)». Στο *Ποιήματα* 13. Αθήνα: Ίκαρος, 1982.

Γιώργος Σεφέρης, «[Αφήγηση](#)». Στο *Ποιήματα* 177. Αθήνα: Ίκαρος, 1982.

Γιώργος Σεφέρης, [Μυθιστόρημα Δ', Αργοναύτες](#). Στο *Ποιήματα* 46. Αθήνα: Ίκαρος, 1982.

Γιώργος Σεφέρης, «[Οι σύντροφοι στον Άδη](#)». Στο *Ποιήματα* 14. Αθήνα: Ίκαρος, 1982.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Λουκιανός, «[Οι Σεληνίτες](#)», *Αληθής ιστορία*, 1.23-26 (διασκευή).

Βαγενάς, Ν. 1997. [Ο Ελπίνωρ μεταμοντέρνος](#). Εφημ. *Το Βήμα*, 11-05-1997.

Ιστοσελίδες

Ανεμόσκαλα: [Συμφραστικοί Πίνακες για Μείζονες Νεοέλληνες Ποητές](#) [21-8-2014].

Ψηφίδες: [Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#) (Γιώργος Σεφέρης) [21-8-2014].

¹ Επανεκδοση: Ερατώ, 1999.

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων στο Ποιητικό Έργο του Γ. Σεφέρη](#) [21-8-2014].

Wikipedia

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση των ποιημάτων

1^η ώρα

Το διδακτικό σενάριο υλοποιήθηκε εξ ολοκλήρου στο εργαστήριο υπολογιστών της σχολικής μονάδας. Οι μαθητές, εξοικειωμένοι με το Wiki από παλαιότερες εργασίες, έλαβαν κωδικούς για τη νέα σελίδα (<http://mesa-apo-ton-kathrefti.wikispaces.com/>), που σχετιζόταν με το συγκεκριμένο σενάριο. Από την αρχή χρησιμοποίησαν το Wiki όχι μόνο ως χώρο ανάρτησης εργασιών και συζητήσεων, αλλά και ως φύλλο εργασιών και διδακτικής ακολουθίας που όρισε ο καθηγητής. Έτσι, παρακολουθούσαν και ηλεκτρονικά και διά ζώσης τις διδακτικές οδηγίες του καθηγητή.

Ο τίτλος του Wiki έδωσε αφορμή να διατυπωθούν τα πρώτα ερωτήματα για το περιεχόμενο του σεναρίου. Ο καθηγητής παρουσίασε αδρομερώς το θέμα, το οποίο ήταν η διερεύνηση της έννοιας, της λογικής και της μεταφοράς του «καθρέφτη» και του τρόπου με τον οποίο συνδέεται με τη λογοτεχνία· εξήγησε, δηλαδή, ότι οι μαθητές θα προέβαιναν σε ένα παιχνίδι διερεύνησης του καθρέφτη και των ιδιοτήτων του και της σχέσης που μπορεί να έχει με τη λογοτεχνία.

Προκειμένου να εστιάσει το ενδιαφέρον τους στη σύνδεση του καθρέφτη με τη λογοτεχνία, ο διδάσκων επεσήμανε ότι ο τίτλος της εργασίας σχετιζόταν με το λογοτεχνικό έργο του Lewis Carroll *Μέσα από τον καθρέφτη και τι είδε η Αλίκη εκεί*. Η σύνδεση αυτή ήταν απαραίτητη για να μπορέσουν στη συνέχεια να αντιληφθούν τη μεταφορά και την προσωπική οπτική της λογοτεχνικής ανάλυσης.

Οι μαθητές παραπέμφθηκαν μέσω υπερσυνδέσμου στο βιβλίο της *Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* Β' Γυμνασίου, στην 4^η ενότητα («Σελήνιτες»), που αφορά στο φανταστικό ταξίδι του Λουκιανού στη Σελήνη. Εκεί, εντόπισαν, καθοδηγούμενοι από

τον διδάσκοντα, το «κάτοπτρον» μέσω του οποίου οι κάτοικοι της Σελήνης βλέπουν, εικόνα από τη Γη. Έγινε φανερό ότι το «κάτοπτρον» του Λουκιανού ήταν ένας καθρέφτης που αναπαριστούσε μια γήινη πραγματικότητα. Με αυτόν τον τρόπο συνδυάστηκε η λέξη «κάτοπτρον» με τη λέξη «καθρέφτης» και οι μαθητές καθοδηγήθηκαν να σκεφτούν πιο συγκεκριμένες χρήσεις της. Οι περισσότεροι ανακάλεσαν τις γνώσεις τους από τη Φυσική και απάντησαν σχετικά.

Σε ένα δεύτερο βήμα-δραστηριότητα αναζήτησαν τη λέξη σε μηχανή διαδικτυακής αναζήτησης, με το πρώτο αποτέλεσμα να αντλείται από τη [Wikipedia](#). Εντοπίστηκε ο επιστημονικός ορισμός της λέξης («...ονομάζεται το αντικείμενο του οποίου η επιφάνεια ανακλά τις ακτίνες του φωτός με αποτέλεσμα να σχηματίζεται το είδωλο του περιβάλλοντα χώρου»). Στη συνέχεια, τους ζητήθηκε να εντοπίσουν στον ορισμό λέξεις που δεν είχαν τόσο σχέση με την επιστημονική-λογική κατανόηση, όσο με την αίσθηση που δημιουργούνται από τη λέξη. Οι μαθητές επεσήμαναν τις λέξεις «είδωλο» και «φανταστικό», άρα μη πραγματικό, λέξεις που κατεγράφησαν στον πίνακα.

Κατόπιν, τους ζητήθηκε να διαβάσουν από το κείμενο την ενότητα «Συμβολισμός» με το ερώτημα «Τι σημαίνει στη ζωή και στο μύθο ο καθρέφτης;». Η συζήτηση στο σημείο αυτό έγινε πιο ουσιαστική, καθώς οι μαθητές ανακάλεσαν βιωματικά την έννοια του καθρέφτη (π.χ. η θραύση του είναι κακοτυχία) και εντόπισαν τις (λογοτεχνικές) παραδόσεις που συνδέονται με αυτόν.

Στο σημείο αυτό τους ζητήθηκε να πουν πώς θα χαρακτήριζαν τον *καθρέφτη*. Η δραστηριότητα αυτή ξένισε, καθώς δεν ήταν συνηθισμένοι να «χαρακτηρίζουν» ένα υλικό αντικείμενο. Οι περισσότεροι χαρακτήρισαν τον καθρέφτη «σκληρό, ειλικρινή, απόλυτο, σωστό», εμπνεόμενοι κυρίως από τις αναφορές της Wikipedia στο παραμύθι της *Χιονάτης* των αδελφών Γκριμ και στον ελληνικό μύθο του Νάρκισσου.

Μέχρι αυτό το σημείο κατεγράφησαν οι χαρακτηρισμοί και τα σχόλια των μαθητών σε σχέση με τον καθρέφτη. Οι χαρακτηρισμοί αυτοί θα επιβεβαιώνονταν ή θα διαψεύδονταν με την ακόλουθη δραστηριότητα: ο διδάσκων διάβασε στην

ολομέλεια σε διασκευή δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα ([Φύλλο εργασίας 1](#)) από το έργο του Lewis Carroll *Μέσα από τον καθρέφτη και τι βρήκε η Αλίκη εκεί*. Η διασκευή εκ μέρους του διδάσκοντος διασφάλισε την έγκαιρη ολοκλήρωση της δραστηριότητας. Τα αποσπάσματα παρουσιάστηκαν σε ξεχωριστή σελίδα στο Wiki, ενώ παράλληλα οι μαθητές μπορούσαν να τα δουν στον βιντεοπροβολέα. Η ανάγνωσή τους διήρκεσε περίπου δώδεκα λεπτά. Συνοπτικά, στο πρώτο απόσπασμα η Αλίκη ζητά από τη γάτα της Κίτυ να προσποιηθεί ότι είναι η κόκκινη βασίλισσα και την απειλεί ότι θα την εξαναγκάσει να περάσει μέσα από τον καθρέφτη στο Καθρεφτόσπιτο. Τελικά, η ίδια η Αλίκη περνά μέσα από τον καθρέφτη στο δωμάτιο-είδωλο. Στο δεύτερο απόσπασμα η Αλίκη, όντας στο καθρεφτοδωμάτιο, βρίσκει ένα βιβλίο γραμμένο σε γλώσσα άγνωστη, αποφασίζει να το διαβάσει μέσω ενός καθρέφτη, όμως το νόημα εξακολουθεί να είναι ακατάληπτο. Η Αλίκη, παρά την αδυναμία κατανόησης, αισθάνεται ότι είναι όμορφο το περιεχόμενο, αν και ακατάληπτο!

Οι μαθητές κλήθηκαν να εντοπίσουν στοιχεία του κειμένου που σχετίζονταν με την έως τότε συζήτηση για τους καθρέφτες. Σχετικά εύκολα οι μαθητές εντόπισαν την ανεστραμμένη, ως είδωλο, μορφή των πραγμάτων («το δωμάτιο εντός του καθρέφτη θα είναι ολόιδιο με το σαλόνι μόνο που τα πράγματα είναι γυρισμένα αλλιώς»), καθώς και τη μορφή των λέξεων στα βιβλία του δωματίου-είδωλου («μετά πάλι τα βιβλία είναι κάπως σαν τα δικά μας βιβλία αλλά οι λέξεις πάνε από την ανάποδη μεριά»). Επισημάνθηκε από τον διδάσκοντα ότι το είδωλο του δωματίου δεν απεικόνιζε την πλήρη διάσταση των πραγμάτων («Μπορείς να δεις λιγάκι απ' το διάδρομο του Καθρεφτόσπιτου, αν αφήσεις την πόρτα του σαλονιού μας τελείως ανοιχτή: και μοιάζει πολύ με το δικό μας διάδρομο όσος φαίνεται όμως, να δεις μπορεί να είναι πολύ διαφορετικός παρακάτω»). Οι υπογραμμισμένες λέξεις-φράσεις είναι τα σημεία στα οποία δόθηκε έμφαση κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Η αποσπασματικότητα στην κατανόηση της νέας πραγματικότητας από την Αλίκη εντοπίστηκε από τους μαθητές και στο δεύτερο απόσπασμα, όταν επεσήμαναν ότι η

ηρωίδα δεν αντιλαμβάνεται το νόημα των λέξεων, ωστόσο της ήταν ευχάριστες και εύηχες οι λέξεις αυτές.

Αμέσως μετά τους ζητήθηκε να ανακαλέσουν παρόμοιες αναγνωστικές εμπειρίες με κείμενα δυσνόητα ή ακατανόητα μεν, τα οποία όμως ασκούν μια γοητεία την οποία δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν. Οι μαθητές απάντησαν καταφατικά, κάνοντας λόγο όχι μόνο για κείμενα λογοτεχνικά αλλά και για άλλες μορφές τέχνης, όπως ο χορός και η ζωγραφική.

Στο σημείο αυτό ανατρέξαμε με τους μαθητές στον τίτλο του σεναρίου και επιχειρήσαμε να τον ερμηνεύσουμε. Από τη φράση «τι βρήκαμε εκεί» συνειδητοποίησαν ότι θα αναζητούσαν λογοτεχνικό υλικό, δηλαδή κείμενα που κρύβουν νοήματα και ιδέες. Από τη φράση «μέσα από τον καθρέφτη» κατάλαβαν ότι θα διάβαζαν τα λογοτεχνικά κείμενα μέσα από συγκεκριμένη οπτική, πρώτα τη δική τους και έπειτα προφανώς του ίδιου του συγγραφέα. Εξηγήθηκε από τον διδάσκοντα ότι αυτή θα ήταν η βασική, διττή λογική της προσέγγισης της λογοτεχνίας, η οπτική κατανόησης η δική τους και του άλλου, του συγγραφέα.

Ως δραστηριότητα για το επόμενο μάθημα ανατέθηκε η μελέτη του ποιήματος του Γιώργου Σεφέρη «Αφήγηση», το οποίο διανεμήθηκε έντυπα και αναρτήθηκε στο Wiki του σεναρίου, σε ξεχωριστή σελίδα. Το κείμενο δόθηκε χωρίς καμιά γραμματολογική πληροφορία (ποιητής, χρονολογία έκδοσης ή κάτι άλλο). Ο τίτλος στη σελίδα του Wiki ήταν ο εξής: «Ο άνθρωπος που πηγαίνει κλαίγοντας», δανεισμένος από τον πρώτο στίχο του ποιήματος. Ζητήθηκε από τους μαθητές να προσπαθήσουν να προσεγγίσουν τον άνθρωπο του ποιήματος «που πηγαίνει κλαίγοντας» ([Φύλλο εργασίας 2](#)).

Ο λόγος της αποσιώπησης των γραμματολογικών πληροφοριών ήταν η ανάδειξη της προσωπικής ερμηνείας και σημασιοδότησης από κάθε μαθητή του ανθρώπου «που πηγαίνει κλαίγοντας», δηλαδή η ενεργοποίηση του δικού του καθρέφτη. Σε δεύτερο χρόνο, θα δίνονταν οι πληροφορίες για τον ποιητή και οι μαθητές θα αντιλαμβάνονταν ότι επρόκειτο για μια κατασκευή του ποιητή.

Οι μαθητές είχαν την ευχέρεια να αναρτήσουν την εργασία τους στην αντίστοιχη σελίδα στο Wiki ή να τη φέρουν χειρόγραφη. Τους επισημάνθηκε ότι μπορούσαν να αναρτήσουν οποιαδήποτε σχετική με το θέμα άποψη για συζήτηση στον οικείο χώρο του Wiki.

Β' φάση: Κατά την ανάγνωση των ποιημάτων

2^η ώρα

Στην αρχή της ώρας αναγνώστηκαν οι εργασίες των μαθητών που είχαν υλοποιήσει τη δραστηριότητα σχετικά με την κατανόηση του «ανθρώπου που πηγαίνει κλαίγοντας»². Ο στόχος εξαρχής ήταν να αναδειχθούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις-καθρέφτες των μαθητών για τον χαρακτηρισμό αυτού του προσώπου, δεδομένου ότι αποκλύφθηκαν εντελώς πληροφορίες που ενδεχομένως θα τους βοηθούσαν (όνομα συγγραφέα, εισαγωγικές πληροφορίες για το κείμενο κλπ.).

Στα θετικά συγκαταλέγεται το ισχυρό ενδιαφέρον των μαθητών, αφού κάποιες από τις εργασίες αναρτήθηκαν ασύγχρονα τις επόμενες ώρες από το πέρας της πρώτης φάσης. Στα αρνητικά καταγράφεται η περιορισμένη υλοποίηση της δραστηριότητας σχετικά με τον αριθμό των μαθητών της τάξης.

Ο διδάσκων μετά το πέρας της ανάγνωσης και αφού ενθάρρυνε τους μαθητές να ξανασκεφτούν (και με αφορμή τις γραπτές εργασίες που ακούστηκαν στην ολομέλεια) για τον «άνθρωπο που πηγαίνει κλαίγοντας», ζήτησε από έναν μαθητή να καταγράψει στο Wiki και σε κοινή θέα στον διαδραστικό πίνακα με λέξεις-κλειδιά τα χαρακτηριστικά που απέδωσαν οι μαθητές στο πρόσωπο. Έτσι σχηματίστηκε μια πλήρης λίστα και μετά την προφορική συζήτηση: «Κλεισμένος στο εαυτό του, μοναχικός, σιωπή, ήσυχος, παράξενος, ήσυχος, συνηθισμένος, κοινός άνθρωπος, μελαγχολικός, ευαίσθητος, πονεμένος, πληγωμένος».

Με καθοδηγούμενη παρέμβαση οι μαθητές οδηγήθηκαν στο πρώτο συμπέρασμα, ότι οι ερμηνείες ήταν τόσες όσοι και οι μαθητές που εξέφρασαν ή

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο tek_1.

διατύπωσαν γραπτά τη γνώμη τους για το πρόσωπο αυτό. Πρακτικά η τάξη ανακάλεσε τη συζήτηση της προηγούμενης διδακτικής ώρας σχετικά με τους καθρέφτες και άρα την προσωπική οπτική του καθενός.

Το ακόλουθο ερώτημα («Παιδιά, τις μας λείπει ως γνώση για την κατανόηση του ποιήματος;») ανέδειξε μια ακόμα πτυχή του ζητήματος. Οι μαθητές απάντησαν αυθόρμητα το όνομα του ποιητή ή οποιαδήποτε άλλο συνοδευτικό στοιχείο, π.χ. εισαγωγικά σημειώματα, όπως αυτά των σχολικών εγχειριδίων, χρονολογία συγγραφής ή έκδοσης κλπ. Έτσι, ο καθηγητής επεσήμανε ότι ο ατομικός καθρέφτης θέασης του ποιήματος ήταν αποσπασματικός, όπως αυτός της Αλίκης στο λογοτεχνικό κείμενο, επειδή απουσίαζε η ιστορική και γραμματολογική αναφορά του ποιήματος, πολύ περισσότερο όμως η ερμηνεία που δίνει ο ίδιος ο ποιητής για τον «άνθρωπο που πηγαίνει κλαίγοντας».

Ο διδάσκων, στη συνέχεια, έκανε λόγο για τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία σχετικά με την ανεύρεση και αξιοποίηση του συνόλου του πνευματικού έργου ελλήνων και ξένων λογοτεχνών, σε αντίθεση με την προγενέστερη αναζήτηση σε βιβλιοθήκες και βιβλία. Αντί άλλης διευκρίνισης, προέτρεψε τους μαθητές να εντοπίσουν τον τίτλο του ποιήματος «Αφήγηση» σε μηχανή αναζήτησης. Το Google επέστρεψε αποτελέσματα με την προσθήκη του ονόματος του Σεφέρη και οι μαθητές ανανέωσαν την αναζήτηση («Αφήγηση-Σεφέρης»). Ζητήθηκε να επιλέξουν το δεύτερο αποτέλεσμα της αναζήτησης, που παραπέμπει στην [Ανεμόσκαλα](#) ή αλλιώς τους Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές. Έτσι, διαπιστώθηκε ότι το ποίημα που επεξεργάστηκαν διατίθεται για ανάγνωση στο διαδίκτυο μαζί με ένα σύνολο πληροφοριών που το συνοδεύουν.

Οι μαθητές ενημερώθηκαν ότι θα εργάζονταν στο περιβάλλον της [Ανεμόσκαλας](#) τις επόμενες διδακτικές ώρες προκειμένου να διερευνήσουν το έργο του Σεφέρη και ειδικότερα πληροφορίες για τον «άνθρωπο που πηγαίνει κλαίγοντας». Ο διδάσκων εξήγησε σε πολύ γενικές γραμμές τη λειτουργία του περιβάλλοντος και εστίασε στα

βασικά χαρακτηριστικά του: ο συμφραστικός πίνακας λέξεων ενός ποιητή είναι στην ουσία μια βάση δεδομένων για το σύνολο του ποιητικού του έργου, η οποία διαθέτει πολλές δυνατότητες ηλεκτρονικής αναζήτησης λέξεων, φράσεων και άλλων γλωσσικών στοιχείων.

Το υπόλοιπο της διδακτικής ώρας αφιερώθηκε σε μια σταδιακή εξοικείωση των μαθητών με το σύνθετο επιστημονικό εργαλείο των συμφραστικών πινάκων. Οι μαθητές εξερεύνησαν τον ιστότοπο με τη βοήθεια και καθοδήγηση του διδάσκοντα, ο οποίος έδινε συγκεκριμένες οδηγίες πλοήγησης προκειμένου να μη χαθούν σε διαδοχικές σελίδες με διάφορα περιεχόμενα.

Καταρχάς, τους ζητήθηκε να επιλέξουν το κουμπί «Αρχική», το οποίο οδηγεί στην αρχική σελίδα του συγκεκριμένου ιστότοπου, ώστε να διαπιστώσουν το εύρος του, καθώς είδαν ότι περιλαμβάνει το έργο και άλλων μεγάλων ποιητών. Στη συνέχεια, επέστρεψαν στη σελίδα που ανακάλεσαν από το Google για το ποίημα «Αφήγηση». Εκεί παρουσιάστηκε διεξοδικά η λογική της κλιμακωτής σχέσης των περιεχομένων (ποιητής > συλλογή > ποίημα), κάτι που θα τους βοηθούσε στο μέλλον στις αναζητήσεις τους με σημεία αναφοράς ποιήματα ή συλλογές.

Συζητήθηκε, επίσης, κατά τη διάρκεια της γνωριμίας με το περιβάλλον, ο ανοιχτός τρόπος αναζήτησης ενός ποιήματος: στην έντυπη έκδοση κάποιος πρέπει να ξεφυλλίζει το βιβλίο μέχρι να φτάσει στο σημείο που τον ενδιαφέρει, ενώ στην ψηφιακή μπορεί να μεταβαίνει με όποια σειρά θέλει στα ποιήματα, επιλέγοντας τους αντίστοιχους υπερσυνδέσμους.

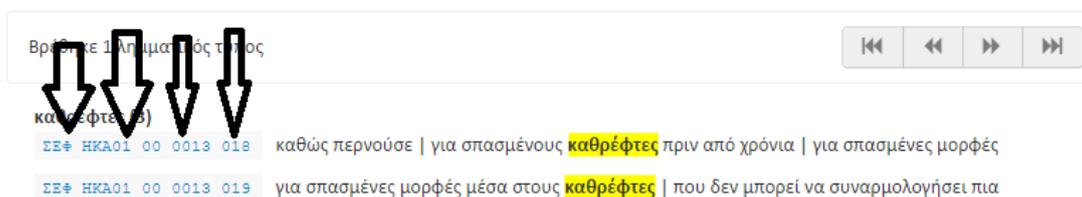

Οι μαθητές, έπειτα, καθοδηγούμενοι, επέλεξαν το όνομα του ποιητή και εκεί διαπίστωσαν ότι μπορούν να έχουν καθολική εποπτεία του συνόλου του ποιητικού του έργου. Μάλιστα, επισημάνθηκε στο σημείο αυτό η πληρότητα, εγκυρότητα και αυθεντικότητα του καταλόγου του ποιητικού έργου, κάτι που δε συμβαίνει σε πολλές άλλες ιστοσελίδες.

Ως παράδειγμα εξοικείωσης ζητήθηκε στη συνέχεια από τους μαθητές να πληκτρολογήσουν τη λέξη «καθρέφτες». Οι μαθητές αντιλήφθηκαν ότι το αποτέλεσμα της αναζήτησης έδινε στίχους ποιημάτων, όμως καθοδηγήθηκαν να «διαβάσουν» τις συντομογραφίες του πίνακα που παραπέμπουν στον τρόπο σήμανσης του υλικού (18^{ος} στίχος, 13^ο ποίημα, συλλογή *Ημερολόγιο Καταστώματος Α΄*, του ποιητή Γ. Σεφέρη).

Αναζήτηση για: "καθρέφτες"

Επανάληψη αναζήτησης σε όλους τους ποιητές

Ως τελευταία δραστηριότητα εξάσκησης ζητήθηκε από τους μαθητές να πληκτρολογήσουν τον τύπο «καθρεφτ*», προσθέτοντας δηλαδή το σύμβολο του αστερίσκου. Η αναζήτηση επέστρεψε όλους τους λημματικούς τύπους (μετοχή *καθρεφτισμένο*, ουσιαστικό σε διάφορες πτώσεις που απαντά στο έργο του Σεφέρη) και έτσι έγινε αντιληπτό ότι το εργαλείο αυτό έχει πολλαπλές δυνατότητες αξιοποίησης.

Για την επόμενη διδακτική ώρα ζητήθηκε από τους μαθητές να περιηγηθούν στην *Ανεμόσκαλα* και στο έργο του Σεφέρη και να συνθέσουν ένα κείμενο-σύντομο σημείωμα, το οποίο, υποθετικά, θα αναρτούσαμε στο συγκεκριμένο περιβάλλον και θα ενημέρωνε τους επισκέπτες για τις δυνατότητες πλοήγησης. Η εργασία ([φύλλο εργασίας 3](#)) αναρτήθηκε στο Wiki της σχολικής τάξης, σε μια ξεχωριστή σελίδα με

τίτλο «Χρήση της Ανεμόσκαλας». Οι μαθητές, όπως συνήθως, μπορούσαν να καταθέσουν γραπτά ή ηλεκτρονικά την εργασία στην αντίστοιχη σελίδα του Wiki³.

3^η ώρα

Και αυτή η διδακτική ώρα αφιερώθηκε στην εξοικείωση με το περιβάλλον της *Ανεμόσκαλας*, κάτι που επιβλήθηκε για δύο λόγους: πρώτον, οι εργασίες που ανήρτησαν ή έγραψαν στο τετράδιό τους οι μαθητές ήταν λίγες και δεν επεξηγούσαν με σαφήνεια τους τρόπους χρήσης του περιβάλλοντος αναζήτησης κειμένων. Δεύτερον, αρκετοί μαθητές δήλωσαν ότι τους φάνηκε δύσκολη η πλοήγηση και ως εκ τούτου η συγγραφή ενός οδηγού πλοήγησης, όπως τους είχε ζητηθεί την προηγούμενη διδακτική ώρα.

Έτσι, η ώρα αφιερώθηκε σε δύο βασικές δραστηριότητες. Αρχικά, αναγνώστηκαν στην ολομέλεια, μέσω του διαδραστικού πίνακα, κάποιες ήδη υποβληθείσες εργασίες των μαθητών (όπως αυτές του τεκμηρίου 2). Σε δεύτερο επίπεδο και προκειμένου ο διδάσκων να ενισχύσει την κατανόηση του περιβάλλοντος της *Ανεμόσκαλας*, έθεσε στους μαθητές μια μικρή γραπτή δοκιμασία, εν είδει τεστ. Ζήτησε από τους μαθητές να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο ([φύλλο εργασίας 4](#)), δημιουργημένο σε φόρμα του Google Drive, σχετικά με την πλοήγηση και τα αποτελέσματα που ανακτώνται κάθε φορά. Έτσι θα μπορούσαν οι μαθητές να ελέγξουν τον βαθμό κατανόησής τους. Η άσκηση είχε πρακτικό χαρακτήρα, καθώς οι μαθητές πλοηγούνταν στην *Ανεμόσκαλα* προκειμένου να απαντήσουν. Οι απαντήσεις τους δε βαθμολογήθηκαν, καθώς στην ουσία οι μαθητές καθοδηγούνταν από τον διδάσκοντα προκειμένου να απαντήσουν ορθά. Η όλη γραπτή δοκιμασία έγινε με συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων.

Οι μαθητές με αυτόν τον τρόπο εμπέδωσαν συγκεκριμένες δεξιότητες πλοήγησης και χειρισμού του περιβάλλοντος της *Ανεμόσκαλας*. Αντιλήφθηκαν, στο σύνολό τους, ότι το περιβάλλον παρέχει πλήρη καταλογογράφηση του έργου

³ Βλ. ενδεικτικά κάποιες από τις απαντήσεις των μαθητών στον Φάκελο Τεκμηρίων στο αρχείο tek_2.

συγκεκριμένων ποιητών και όχι μόνο του Σεφέρη. Εμπέδωσαν την ιεραρχική υπόταξη του περιεχομένου, όπως αναλύθηκε νωρίτερα, και συζήτησαν για τη χρησιμότητα του χρονολογίου, το οποίο ήταν ένα δύσκολο σημείο, καθώς έπρεπε να συνειδητοποιήσουν τη λογική της συγχρονίας (γεγονότα ιστορικά και λογοτεχνικά, που αντιστοιχούν σε φάσεις της ζωής και του έργου του ποιητή). Οι μαθητές σημείωσαν στις απαντήσεις τους ότι αυτά είναι στοιχεία που ενδεχομένως επιδρούν στο ποιητικό έργο. Στην τελευταία ερώτηση μάλιστα («Ποιους ξένους συγγραφείς έχει μεταφράσει ο Σεφέρης;») οι μαθητές λειτούργησαν πρωτότυπα, καθώς ανακάλυψαν ξεχωριστές μεθόδους προσπέλασης του υλικού: ένας μαθητής επέλεξε από την αρχική καρτέλα αναζήτησης τα «Ειδικά κριτήρια» (συγγραφείς που μεταφράζονται), ενώ άλλος ανέτρεξε στο σύνολο του έργου του Σεφέρη και εντόπισε τις μεταφράσεις που έκανε ο ποιητής.

Η έμφαση που δόθηκε σε μια ξεχωριστή διδακτική ώρα στην εξερεύνηση του περιβάλλοντος αποσκοπούσε κατά πρώτον στην ανάπτυξη ψηφιακών γραμματισμών. Είχε ιδιαίτερη σημασία η εμπέδωση της ικανότητας προσπέλασης με γνώση των αντίστοιχων σημάνσεων των πόρων (κώδικες, σύμβολα, συντομογραφίες), καθώς οι μαθητές αντιλήφθηκαν την πολυπλοκότητα των επιστημονικών περιβαλλόντων και τη συγκεκριμένη γνώση που απαιτείται για τον χειρισμό τους. Ο διδάσκων παραλλήλισε την ανάπτυξη των ικανοτήτων χειρισμού του περιβάλλοντος με την αντίστοιχη ανάπτυξη ικανοτήτων προσπέλασης ενός έντυπου υλικού, όπως ενός βιβλίου με περιεχόμενα, κεφάλαια, ενότητες κλπ, τονίζοντας όμως ότι η πλοήγηση ως αυτοσκοπός δεν είναι επαρκής στόχος. Η γνώση των μαθητών αξιοποιήθηκε στη συνέχεια του διδακτικού σεναρίου προκειμένου να αντλήσουν μεθοδικά τα απαραίτητα στοιχεία για την εργασία τους.

4^η ώρα

Σε αντίθεση με το αρχικό σενάριο, ο διδάσκων προτίμησε να θέσει τον κύριο προβληματισμό για το προσωπίο του Ελπήνορα σε ξεχωριστή ώρα. Όπως προαναφέρθηκε, η προηγούμενη διδακτική ώρα αφιερώθηκε στην “ξενάγηση” των

μαθητών στο περιβάλλον. Νωρίτερα, μεταξύ πρώτης και δεύτερης διδακτικής ώρας, είχε δοθεί για μια πρώτη ανάγνωση το ποίημα «Αφήγηση» του Σεφέρη και είχε ζητηθεί μια πρώτη ερμηνεία του «ανθρώπου που πηγαίνει κλαίγοντας». Έτσι, επιστρέψαμε στην αρχική αναζήτηση αλλά με κατακτημένη πλέον τη γνώση της διαχείρισης του περιβάλλοντος, κάτι που διευκόλυνε τη μετέπειτα επεξεργασία.

Στην αρχή της ώρας ζητήθηκε από τους μαθητές να ανακτήσουν μέσω της αναζήτησης στην *Ανεμόσκαλα* το ποίημα «Αφήγηση» και να παρατηρήσουν διεξοδικότερα την ψηφιακή του μορφή. Ρωτήθηκαν αν είχαν, μέχρι τότε, αξιοποιήσει όλα τα στοιχεία που μας παρέχει το ποίημα. Κάποιοι παρατήρησαν την ύπαρξη ενός αστερίσκου δίπλα στη λέξη «κλαίγοντας» του 1^{ου} στίχου («Αυτός ο άνθρωπος πηγαίνει κλαίγοντας*»). Οι μαθητές παρατήρησαν ότι καλύπτοντας με τον κέρσορα τον αστερίσκο εμφανιζόταν η εξής σημείωση του ποιητή: «(Σημείωση του ποιητή) στ. 1 κ.ε. Είναι ένα σκίτσο grotesco του Ελπήνορα: ίσως μάλιστα να είναι αυτός ο πιο συγγενικός με τον ομώνυμο της “Κίχλης”». Οι πρώτες παρατηρήσεις από τους μαθητές αφορούσαν στην προέλευση αυτού του σχολίου και στην ερμηνεία των λέξεων. Διευκρινίστηκε, όπως και το ίδιο το σημείωμα ανέφερε, ότι το σχόλιο ανήκε στον ίδιο τον ποιητή και ότι σε μια έντυπη έκδοση θα είχε τη μορφή υποσημείωσης ή υπομνηματισμού, δηλαδή εξωκειμενικής επεξήγησης ενός όρου του κύριου κειμένου. Διευκρινίστηκαν επίσης οι λέξεις «grotesco» (κωμικά παραμορφωμένο) και «Κίχλη» (όνομα πτηνού, όπως και της ποιητικής συλλογή του Σεφέρη).

Οι απορίες των μαθητών για το πρόσωπο του Ελπήνορα ήταν εύλογες. Ο διδάσκων επεσήμανε ότι ο ποιητής Σεφέρης ίσως θέλησε να δώσει στους αναγνώστες μια ερμηνευτική οδηγία-κατεύθυνση για να αντιληφθούν «τον άνθρωπο που πηγαίνει κλαίγοντας». Ήδη οι μαθητές είχαν δώσει από προγενέστερη εργασία τη δική τους ερμηνεία για το ποιος είναι αυτός ο άνθρωπος. Σε αυτό το σημείο διαπίστωσαν ότι ο ίδιος ο ποιητής κατευθύνει τον αναγνώστη στην ερμηνεία του. Η όλη δραστηριότητα του προβληματισμού σχετικά με τον αστερίσκο και το νόημα της σημείωσης του Σεφέρη διήρκεσε δέκα λεπτά.

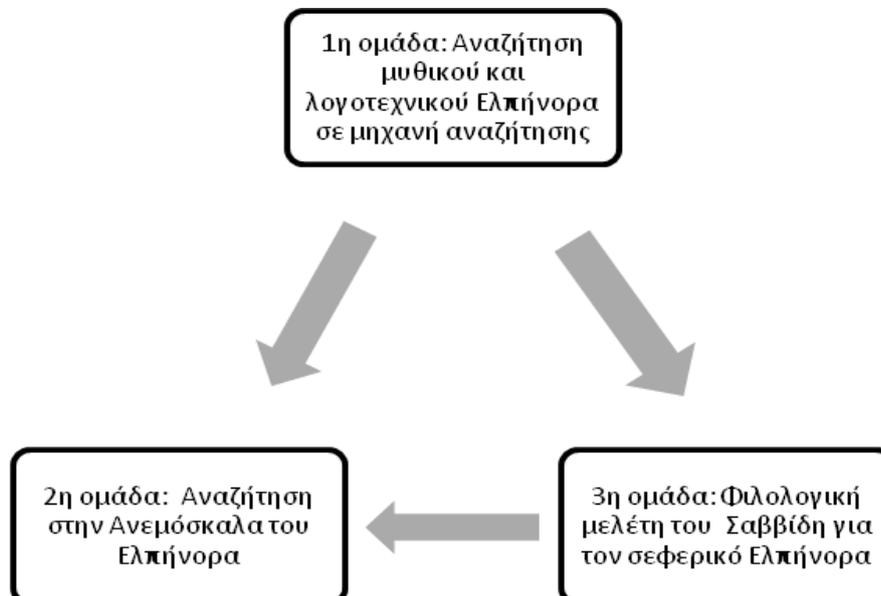
Ως εκ τούτου ο διδάσκων ανακοίνωσε στους μαθητές το θέμα με το οποίο θα ασχολούνταν στη συνέχεια: *Ποιος ήταν ο Ελπήνορας; Γιατί, άραγε, τον διάλεξε ως ποιητικό ήρωα ο Σεφέρης;*. Για τη διεξοδική διερεύνηση του θέματος ο διδάσκων χώρισε τους μαθητές σε τρεις ομάδες εργασίας. Διανεμήθηκαν και αντίστοιχα φύλλα εργασίας, έντυπα και σε ηλεκτρονική μορφή στη σελίδα του Wiki ([φύλλο εργασίας 5](#)). Κάθε ομάδα θα διερευνούσε για τις επόμενες ώρες τη μορφή του Ελπήνορα με βάση συγκεκριμένες διδακτικές οδηγίες. Η πρώτη ομάδα θα διερευνούσε μέσω μηχανής αναζήτησης τον μυθικό και λογοτεχνικό ήρωα Ελπήνορα, αλλά δε θα χρησιμοποιούσε τον «καθρέφτη» της *Ανεμόσκαλας*. Η δεύτερη θα ανακάλυπτε ποιήματα που σχετίζονται με τον Ελπήνορα μέσω της *Ανεμόσκαλας*, άρα το ενδιαφέρον τους δε θα περιοριζόταν στην ποίηση του Σεφέρη. Η τρίτη ομάδα θα μελετούσε το δεύτερο κεφάλαιο από τη μελέτη του Γ.Π. Σαββίδη με τίτλο «Μεταμορφώσεις του Ελπήνορα» (κεφ. ΙΙ, σελ. 13-22· η μελέτη είναι επίσης [αναρτημένη](#) στο περιβάλλον των «Ψηφίδων» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, στην ενότητα «[Πρόσωπα και Θέματα της ΝΕ Λογοτεχνίας](#)»). Η μελέτη του φιλολόγου Σαββίδη αφορά στην ανάδειξη του σφαιρικού Ελπήνορα. Όλες οι εργασίες ανατέθηκαν σε ένα ξεχωριστό project εντός του σχολικού Wiki.

Ένα πρόβλημα που προέκυψε κατά την πορεία υλοποίησης της δραστηριότητας ήταν οι πολυπληθείς ομάδες. Κρίθηκε όμως απαραίτητο να γίνουν αυτές οι τρεις δραστηριότητες, ώστε να συντεθεί η πλήρης εικόνα του Ελπήνορα. Για να εξομαλυνθεί το πρόβλημα των πολλών ατόμων ανά ομάδα, ο διδάσκων έθεσε χρονοδιάγραμμα (η εργασία θα ολοκληρώνονταν σε δύο διδακτικές ώρες και κατά τη διάρκεια της ασύγχρονης επικοινωνίας). Κάθε ομάδα διέθετε δύο υπολογιστές, άρα η εργασία θα μπορούσε να χωριστεί σε δύο τμήματα. Επίσης, ορίστηκαν εκπρόσωποι προς τις άλλες ομάδες, διότι ήταν απαραίτητο να ενημερώνονται όλες για την πρόοδο καθεμιάς. Τις πληροφορίες που θα εντόπιζαν θα τις κατέγραφαν στο Wiki και θα τις παρουσίαζαν σύντομα στην ολομέλεια. Οι στόχοι για το περιεχόμενο εργασίας κάθε ομάδας ήταν οι εξής:

- για την πρώτη ομάδα στόχος ήταν η κριτική ανάγνωση και επιλογή έγκυρων πληροφοριών από τα αποτελέσματα αναζήτησης στο Google. Επιδιώχθηκε οι μαθητές να αντλήσουν εκείνες τις πληροφορίες οι οποίες θα τους επέτρεπαν να σχηματίσουν μια πλήρη και αξιόπιστη εικόνα του Ελπήνορα,
- για τη δεύτερη ομάδα στόχος ήταν η πλοήγηση στην *Ανεμόσκαλα* και ο εντοπισμός πληροφοριών σχετικά με τον Ελπήνορα στα ποιήματα του περιβάλλοντος. Ζητήθηκε από τους μαθητές όχι απλώς να εντοπίσουν τα ποιήματα αλλά να περιγράψουν και την οδό-διαδικασία εύρεσης των αναφορών του Ελπήνορα,
- για την τρίτη ομάδα στόχος ήταν η μελέτη του κειμένου του Σαββίδη και ο εντοπισμός των κύριων σημείων που αφορούσαν στον Ελπήνορα και στη σεφερική αναπλαισίωση. Η ομάδα αυτή είχε πιο δύσκολο έργο λόγω της φιλολογικής-επιστημονικής διάστασης του υπό μελέτη κειμένου.

Η λογική συνεργασίας μεταξύ των ομάδων απεικονίζεται στο ακόλουθο σχήμα:

Ο διδάσκων ανέμενε από τις ομάδες να βοηθήσουν η μια την άλλη παρέχοντας πληροφορίες για τον Ελπήνορα. Η πρώτη ομάδα έπρεπε να τους ενημερώσει για το

μυθολογικό υπόβαθρο. Η τρίτη ομάδα έπρεπε να βρει και να ενημερώσει τη δεύτερη ομάδα για τα ποιήματα στα οποία ο Σεφέρης αναφέρεται έμμεσα στον Ελπήνορα.

Η πρώτη ομάδα (αναζήτηση στο διαδίκτυο για τον Ελπήνορα) ανήρτησε τις πληροφορίες από τη Wikipedia, σχεδόν ανεπεξέργαστες, ωστόσο συγκεντρώθηκαν οι πρώτες πληροφορίες για το μυθολογικό υπόβαθρο του προσώπου⁴. Η δεύτερη ομάδα λειτούργησε πρόχειρα, αν λάβει κανείς υπόψη του την απάντηση που έδωσε κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας: «Στα ποιήματα που συναντούμε το όνομα Ελπήνωρ είναι “Ημερολόγιο καταστρώματος Β” και το όνομα Ελπήνορας στο ποίημα “Κίχλη”». Η τρίτη ομάδα (που διάβασε το κείμενο του Σαββίδη για τον σεφερικό Ελπήνορα) ανίχνευσε τα ποιήματα του Σεφέρη, στα οποία ο ποιητής, αν και δεν αναφέρεται ευθέως στον Ελπήνορα, στην ουσία εννοεί αυτόν. Η ομάδα δυσκολεύτηκε στην ανάγνωση του φιλολογικού κειμένου, διότι ο Σαββίδης όχι μόνο διετύπωνε τις δικές του απόψεις αλλά και ενσωμάτωνε φράσεις του ίδιου του Σεφέρη που έκανε λόγο για τη διαχείριση του Ελπήνορα στα ποιήματά του. Η απομόνωση των πληροφοριών αυτών ήταν αρκετά ικανοποιητική. Μάλιστα, οι μαθητές επανήλθαν και ασύγχρονα, εκτός σχολικού χρόνου, στην απάντηση του ερωτήματος⁵.

Καθώς ολοκληρώθηκε η διδακτική ώρα, ο διδάσκων ζήτησε από τους μαθητές να συνεχίσουν την αναζήτηση μέχρι την επόμενη, καταθέτοντας συμπληρωματικά σχόλια, ερωτήσεις κλπ.

5^η ώρα

Μέχρι την έναρξη της ώρας και ασύγχρονα, μέσω του Wiki, ο διδάσκων ανήρτησε παρατηρήσεις με σκοπό τη βελτίωση των απαντήσεων που είχαν δοθεί κατά τη διάρκεια της προηγούμενης. Στη συνέχεια παρατίθενται οι επισημάνσεις αυτές ώστε να διαφανεί και από τις απαντήσεις των μαθητών την ώρα αυτή πώς ανταποκρίθηκαν και πώς τροποποίησαν τη γνώση τους.

⁴ Βλ. ό.π. το αρχείο tek_3.

⁵ Βλ. ό.π. το αρχείο tek_4.

Έτσι, για την ομάδα Α' οι παρατηρήσεις ήταν οι εξής:

«Παρατηρήσεις για την Ομάδα Α': Μαθητή 1, μετάφερε το σχόλιό σου από την καρτέλα του project στη συζήτηση εδώ, σε αυτό το σημείο. Επίσης, έχετε βρει στοιχεία μόνο από την πρώτη επιλογή αναζήτησης του Google για τον Ελπήνορα. Διαβάστε και άλλες απαντήσεις που δίνει το Google για το πρόσωπο αυτό. Θέλω να σημειώσετε ποιες διευθύνσεις μελετήσατε για να μιλήσετε για τον Ελπήνορα. Τέλος, ετοιμαστείτε για την παρουσίαση του Ελπήνορα, όπως τον αναζητήσατε μέσα από τις πηγές».

Οι μαθητές, ανταποκρινόμενοι, επεσήμαναν με υπερσύνδεσμο τις πηγές τις οποίες ανέκτησαν από τη μηχανή αναζήτησης και τις οποίες μελέτησαν. Από την ανάλυση του Νάσου Βαγενά (η δεύτερη στη σειρά ανακτηθείσα πηγή από το διαδίκτυο) επεσήμαναν και άλλους λογοτέχνες που αναφέρονται στον Ελπήνορα (Πάουντ, Ζιροντού, Τζόις, Μακλίσ, Σεφέρης, Ρίτσος και Σινόπουλος) και επιπλέον σημείωσαν και κάποιες ιδιότητες που αφορούσαν στον Ελπήνορα: «Ο Ελπήνορας είναι ένας αντιήρωας, δηλαδή ένας κανονικός άνθρωπος, ένας άτυχος άνθρωπος και απεικονίζεται ως το αρχέτυπο του στερημένου ανθρώπου».

Οι παρατηρήσεις για την ομάδα Β' ήταν οι εξής:

«Παρατηρήσεις για την ομάδα Β': Από τον λογαριασμό της μαθήτριας 1 αναρτήθηκαν οι παραπάνω πληροφορίες για τον Ελπήνορα, όπως τον αναζητήσατε στην *Ανεμόσκαλα*. Δεν είστε όμως πολύ σαφείς και κάποιος μελετητής δε θα έβρισκε τον Ελπήνορα μέσα από τις δικές σας αναφορές. Μπείτε λοιπόν στην *Ανεμόσκαλα* ξανά, αναζητήστε με τον τρόπο που μάθαμε τον Ελπήνορα και σημειώστε ΕΠΑΚΡΙΒΩΣ τις αναφορές του Σεφέρη στο όνομα αυτό. Δεν απορρίπτω πλήρως αυτά που έχετε γράψει, χρειάζονται όμως διόρθωση. Καλή συνέχεια».

Οι μαθητές, με βάση και την προφορική συζήτηση κατά τη διάρκεια της πέμπτης ώρας, διόρθωσαν την προηγούμενη επιπόλαια διατυπωμένη ανάρτησή τους και έγραψαν: «Την λέξη Ελπήνωρ την βρίσκουμε στην συλλογή Κίχλη στο ποίημα “Ο ΗΛΟΝΙΚΟΣ ΕΛΠΗΝΩΡ” τμήμα Β' συγκεκριμένα στον τίτλο και στον 4ο στίχο».

Αναφορικά με τη μεθοδολογία εύρεσης δεν επέμειναν παρά μόνο σε μια επιφανειακή περιγραφή του τρόπου που ακολούθησαν: «Μπήκαμε στην ανεμόσκαλα και πατήσαμε <ελπην*> και μας έβγαλε τα ποιήματα του Σεφέρη.»

Η ομάδα Γ΄ καθοδηγήθηκε με βάση το ακόλουθο μήνυμα:

«Παρατηρήσεις για την ομάδα Γ΄: Απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις, βασισμένοι στη μελέτη του Σαββίδη, σελ. 13-25:

- Από ποιο ποιητικό έργο εμπνέεται ο Σεφέρης και πόσο διάστημα το μελετά προκειμένου να γράψει για τον Ελπήνορα;
- Ποια γνώμη έχει ο ίδιος ο Σεφέρης για τον ήρωα Ελπήνορα ως χαρακτήρα;

Ψάξτε στις σελίδες 17-20. Τέλος, εξηγήστε στην παρουσίασή σας με λίγα λόγια, προς τους άλλους συμμαθητές, τι αναζητούσατε και πού εντοπίσατε τα αποτελέσματά σας.»

Στην ουσία επαναλαμβάνονται οι ερωτήσεις που είχαν αρχικά τεθεί στους μαθητές αυτής της ομάδας, ενώ δόθηκε αρκετή καθοδήγηση κατά τη διάρκεια της ώρας. Οι μαθητές τελικά εντόπισαν τις αναφορές στη μελέτη του Σαββίδη που αφορούσαν στα εξής σχετιζόμενα με το θέμα τους:

- την έμπνευση του Σεφέρη από την *Οδύσσεια*. Μια μαθήτρια της ομάδας έγραψε στο Wiki: «Το έργο από το οποίο εμπνέεται ο Σεφέρης είναι η Οδύσσεια και το διάστημα που μελετά είναι περίπου 6 χρόνια πριν γράψει τα ποιήματά του»,
- τη γνώμη του Σεφέρη για τον ομηρικό Ελπήνορα. Μια άλλη μαθήτρια έγραψε στο Wiki: «Η γνώμη του Σεφέρη για τον Ελπήνορα είναι τους θεωρεί συμπαθητικούς, αισθηματικούς, μέσους και σπαταλημένους, και όχι αξιοθαύμαστους ή αγαπητούς. Τον θεωρεί τρυφερό άνθρωπο και είναι ο πιο συγκινητικός ανάμεσα στα πρόσωπά του» ενώ επανήλθε λίγο παρακάτω σε ανάρτησή της: «Επίσης τον χαρακτηρίζει κακομοίρη, και δεν εμφανίζεται επώνυμα αλλά ως μία ομάδα ανθρώπων».

Σε αντίθεση με την πρόβλεψη του αρχικού σεναρίου, δεν έγιναν αυτοτελείς παρουσιάσεις των συμπερασμάτων των μαθητών. Ο διδάσκων συνεκτίμησε το

σύνολο των αναρτήσεων κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας και τις συζητήσεις που είχε με τις ομάδες, οι οποίες προσπαθούσαν να διατυπώσουν σύντομα συμπεράσματα στο Wiki, ειδικά με την ομάδα Γ' που έπρεπε να επεξεργαστεί τη μελέτη του Σαββίδη. Αντί της παρουσίασης επιλέχθηκε μια πιο διαδραστική, ζωντανή καταγραφή των συμπερασμάτων που θα αφορούσε πλέον στο σύνολο της τάξης. Ζητήθηκε από τους μαθητές, ως ομάδες, να γράψουν με μαρκαδόρους τα κεντρικά συμπεράσματά τους σε φράσεις ή λέξεις-κλειδιά σε ένα χαρτόνι που έφερε ο διδάσκων⁶.

Σε αυτό το σημείο οι μαθητές έκαναν και τον πρώτο κοινό απολογισμό. Ο Ελπήνορας είναι μια μυθολογική μορφή που απαντάται στην *Οδύσσεια*. Με βάση το κείμενο του Βαγενά, που εντόπισαν οι μαθητές στο Google, ο ομηρικός Ελπήνορας αξιολογείται από τη σύγχρονη λογοτεχνία ως ήρωας με συγκεκριμένες ιδιότητες. Πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στους άλλους λογοτέχνες ο Σεφέρης αναφέρεται ρητά και υπόρρητα στον Ελπήνορα. Οι μαθητές εντόπισαν επίσης τους χαρακτηρισμούς που αποδίδει ο ποιητής στην προσωπικότητα του Ελπήνορα: μέσος, συμπαθητικός, σπαταλημένος, αντι-ήρωας. Στο σημείο αυτό συμέραναν ότι ο Ελπήνορας δεν είναι ο τυπικός ομηρικός ήρωας, όπως π.χ. ο Αχιλλέας ή ο Αϊάντας (με όρους ηρωισμού, γενναιότητας κλπ.) αλλά ένας αντι-ήρωας, χωρίς τις ένδοξες ιδιότητες, μάλλον καθημερινός και «μη σημαντικός» χαρακτήρας. Επισημάνθηκε, ακόμη, ο ομαδικός χαρακτήρας του προσώπου του Ελπήνορα. Και εδώ οι μαθητές με την καθοδήγηση του διδάσκοντα συμέραναν ότι ο Ελπήνορας συμβολίζει περισσότερο από κάθε άλλο ήρωα μια ολόκληρη συμπεριφορά, ένα *modus vivendi*. Τέλος, υπογραμμίστηκε από τον διδάσκοντα ότι ο τρόπος απόδοσης του Ελπήνορα από τον Σεφέρη είναι οπωσδήποτε μια προσωπική, υποκειμενική, ποιητική απόδοση του συγκεκριμένου

⁶ Βλ. ό.π. το αρχείο tek_5. Ο μικρός εννοιολογικός χάρτης που δημιούργησαν οι μαθητές έχει τρεις διαστάσεις: α) τον Ελπήνορα του μύθου, β) τον Ελπήνορα του Σεφέρη -1- και γ) τον Ελπήνορα του Σεφέρη -2-. Επιλέχθηκαν οι αριθμήσεις για να αντιληφθούν οι μαθητές ότι πρόκειται για αναφορές στον Ελπήνορα στα ποιήματα του Σεφέρη, τη μια φορά άμεσες, ορατές (καταγράφεται το όνομα του Ελπήνορα) και την άλλη έμμεσες, πλάγιες (δεν αποκαλύπτεται το όνομα του Ελπήνορα, αλλά υπονοείται).

ποιητή ή αλλιώς ο συγκεκριμένος καθρέφτης, μέσα από τον οποίο οι μαθητές θα γνώριζαν τη μορφή αυτή.

Πριν ολοκληρωθεί η διδακτική ώρα, ο διδάσκων επισήμανε τη λογική του καθρέφτη, δηλαδή της οπτικής γωνίας αντίληψης, και συνέδεσε τη μαθησιακή διαδικασία με την αρχή του σεναρίου. Οι μαθητές παραπέμφθηκαν στο ποίημα «Αφήγηση», στο οποίο γίνεται λόγος για τον άνθρωπο που πηγαίνει κλαίγοντας. Αρκετοί θυμήθηκαν τη σημείωση (με αστερίσκο) του ποιητή, ο οποίος έκανε λόγο για «ένα κωμικά παραμορφωμένο σκίτσο του Ελπήνορα». Οι μαθητές αντιλήφθηκαν ακόμα περισσότερο ότι ο Σεφέρης συνδέει χαρακτήρες του ποιητικού του έργου με την προσωπικότητα του Ελπήνορα.

Ο διδάσκων εκείνη τη στιγμή πρότεινε στην ολομέλεια να μελετήσουν ποιήματα, ήδη εντοπισμένα από την ομάδα Γ', στα οποία περιγράφεται η μορφή του Ελπήνορα. Δε δόθηκε έμφαση στα ποιήματα με ρητή αναφορά στον ήρωα, αλλά σε εκείνα που εννοείται έμμεσα, όπως ο ίδιος ο Σεφέρης είχε επισημάνει (συμπέρασμα των μαθητών της ομάδας Γ' από τη μελέτη του κειμένου του Σαββίδη). Ο διδάσκων πρότεινε τη μελέτη των εξής δυο ποιημάτων, «Άρνηση» και «Οι σύντροφοι στον Άδη». Παρέπεμψε τους μαθητές σε μια νέα σελίδα που δημιούργησε στο Wiki με τίτλο «Οι Ελπήνορες μέσα στον καθρέφτη», στην οποία ανήρτησε και τα δύο προαναφερθέντα ποιήματα ώστε να βρίσκονται άμεσα στη διάθεση των μαθητών. Το κεντρικό ερώτημα που τέθηκε ήταν το εξής: *Ποια χαρακτηριστικά έχουν οι άνθρωποι που μιλούν στα δύο ποιήματα; Τι βλέπουν άραγε μέσα στον καθρέφτη της συνείδησής τους; Μπορούμε τελικά να τους χαρακτηρίσουμε ως Ελπήνορες;*

Οι μαθητές κλήθηκαν να τα διαβάσουν και να συσχετίσουν τα χαρακτηριστικά, τη συμπεριφορά των ποιητικών ηρώων με αυτά των Ελπηνόρων. Συμπληρωματικά τα ποιήματα και οι ερωτήσεις διανεμήθηκαν και έντυπα στους μαθητές.

6^η ώρα

Στην ασύγχρονη συμμετοχή τους οι μαθητές συσχέτισαν την ελπηνορική συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής με τους αντίστοιχους των ηρώων των ποιημάτων

«Άρνηση» και «Οι σύντροφοι στον Άδη». Μια ενδιαφέρουσα ανάρτηση στη συζήτηση του Wiki συσχετίζει τους ήρωες της «Άρνησης» με τον Ελπήνορα⁷. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι έγινε συζήτηση με τον διδάσκοντα, η οποία όμως δε συμπεριέλαβε και άλλα μέλη εκτός από τον μαθητή/τρια που ανήρτησε το σχόλιο⁸.

Η διδακτική ώρα αφιερώθηκε σε εμπέδωση και εξατομικευμένη προσέγγιση και συζήτηση με τους μαθητές για το ελπηνορικό πρόσωπο. Αυτό επιβλήθηκε για δύο λόγους: πρώτον, όπως προαναφέρθηκε, η ασύγχρονη συμμετοχή των παιδιών δεν ήταν ικανοποιητική και δεύτερον, ο διδάσκων έλαβε υπόψη του τη δυσκολία αντίληψης της διπλής «όψης» του Ελπήνορα (μυθολογικό και λογοτεχνικό πρόσωπο αναπλαισιωμένο στη μοντέρνα ποίηση), τουλάχιστον για το επίπεδο των μαθητών της Β΄ Γυμνασίου.

Έτσι, προέκυψαν και άλλες αναρτήσεις-εκτιμήσεις των μαθητών για τον βαθμό ταύτισης των ηρώων των εξεταζόμενων ποιημάτων με τον Ελπήνορα. Ένας μαθητής ανήρτησε κατά την ώρα του μαθήματος το εξής:

«Οι ηρωες και απο τα δυο ποιηματα ειναι ανθρωποι που εχουν κανει αρκετα λαθη στην ζωη τους και το εχουν καταλαβει. Επισης εχουν συνειδητοποιησει τα λαθη που εχουν κανει. Στην Αρνηση εχουν προσπαθησει να βρουν την δυναμη να αλλαξουν τη ζωη τους. Εχουν διαπραξει πολλα αδικηματα στην ζωη τους και για αυτον τον

⁷ Βλ. ό.π. το tek_6.

⁸ Βλ. ό.π. το tek_7. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, ο διδάσκων έθεσε συμπληρωματικά μια ερώτηση, η οποία αφενός εξυπηρετούσε τον ψηφιακό γραμματισμό, επειδή απαιτούσε αναζήτηση στην *Ανεμόσκαλα*, αφετέρου απαιτούσε γνώσεις για τη λογοτεχνία και τον κόσμο, καθώς ζητούσε τον συνδυασμό γραμματολογικών γνώσεων και ιστορικού συγκεκριμένου. Η ερώτηση αφορούσε στον χρόνο γραφής των εξεταζόμενων ποιημάτων, έτσι ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν το ιστορικό πλαίσιο του Μεσοπολέμου (μετά τη Μικρασιατική καταστροφή), μιας περιόδου έντονης θλίψης και απογοήτευσης για τις τύχες του Ελληνισμού. Ενώ ο ένας μαθητής δεν εμβάθυνε στην κατανόηση και παρέθεσε ιστορικά στοιχεία ασύνδετα, ο δεύτερος σχολίασε παράλληλα τον Ελπήνορα και αντελήφθη την επίδραση της ιστορικής εποχής στη λογοτεχνία: «Η ποιητική συλλογή (Στροφή) έχει σχέση με την εποχή που γράφτηκε γιατί η Ελλάδα προσπαθεί να ξεπεράσει τη Μικρασιατική καταστροφή και να βρει το δρόμο της».

λογο μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε Ελπηνορες παρολο που εκεινωσ πληρωσε με την ζωη του».

Παρά την απλοϊκότητα της διατύπωσης η μαθήτρια συσχέτισε τους ήρωες των ποιημάτων με τον Ελπήνορα στην επόμενη ανάρτηση:

«Πιστεύω ότι μέσα από τον καθρέπτη της συνείδησής τους αναγνωρίζουν το λάθος τους, βλέπουν ότι το λάθος που έκαναν ήταν μια χαζομάρα που συνέβη απλά και μόνο από μια αντίδραση της στιγμής. Επιπλέον, η γνώμη μου είναι ότι αυτοί μπορούν να χαρακτηριστούν ως Ελπήνορες, διότι είναι μέσοι, αισθηματικοί, άκακοι γιατί κατά κάποιο τρόπο ζητάνε συγχώρεση εγώ πιστεύω και είναι δίκαιοι και ειλικρινής, από τη στιγμή που έχουν καταλάβει το λάθος τους».

Είναι ενδιαφέρον να προσέξει κάποιος την προσπάθεια της μαθήτριας να αποδώσει τη συμπεριφορά των ποιητικών ηρώων με όρους που ανέγνωσε η ίδια και η ομάδα της στο κείμενο του Σαββίδη («μέσοι», «συναισθηματικοί»).

Η επόμενη άποψη αναρτήθηκε τις ημέρες μετά από αυτήν τη διδακτική ώρα, στοιχείο που δείχνει τη διάρκεια που έχει η συζήτηση και μετά το πέρας του μαθήματος. Το ενδιαφέρον εδώ είναι η συσχέτιση της συμπεριφοράς των ηρώων με στίχους του ποιήματος:

«Ο ποιητής περιγράφει τους συντρόφους στον Άδη: ανόητους (τί κακοκεφαλιά, ανίδεοι), ομαδικοί (πέσαμε), έχουν συμπεριφορά αλαζονική (να γίνεις ήρωας κι άστρο) & ντροπιαστική (πέσαμε εδώ στα χαμηλά). Ο μόνος χαρακτηρισμός που ταιριάζει στους συντρόφους στον Άδη ως του Ελπήνορα είναι ότι είναι ομαδικοί...»

Στο σημείο αυτό η διδακτική ώρα είχε κατά το ήμισυ ολοκληρωθεί. Ο διδάσκων απευθύνθηκε εκ νέου στην ολομέλεια και συνόψισε σύντομα τα κεντρικά στοιχεία από τις μέχρι τότε αναρτήσεις των μαθητών. Στη συνέχεια, επέκτεινε την ανάλυση του σφερικού Ελπήνορα, εισάγοντας προς διερεύνηση ένα ακόμα θέμα.

Εντόπισε το ενδιαφέρον των μαθητών στον τίτλο του δεύτερου ποιήματος που είχε αναλυθεί («Οι σύντροφοι στον Άδη»). Ο τίτλος προσφερόταν για συσχέτιση με τον Ελπήνορα, λόγω και του μυθολογικού υποβάθρου και του κεντρικού χαρακτηριστικού του Ελπήνορα (ομαδικός ήρωας).

Ο διδάσκων κάλεσε τους μαθητές να αναζητήσουν στην *Ανεμόσκαλα* τη λέξη «σύντροφοι». Η άσκηση που τέθηκε ήταν διατυπωμένη ως εξής:

«Αναζητήστε στην *Ανεμόσκαλα*, στο έργο του Σεφέρη, τη λέξη “σύντροφοι” (από τον τίτλο του ποιήματος «Οι σύντροφοι στον Άδη»). Εντοπίστε ένα άλλο ποίημα (εκτός από τους «Συντρόφους στον Άδη») που πιστεύετε ότι έχει νοηματική σχέση με τον Ελπήνορα. Αφού το βρείτε, σχολιάστε τα εξής:

1. Σε ποια ποιητική συλλογή ανήκει το ποίημα αυτό; Έχει σχέση η συλλογή με το έργο του Ομήρου *Οδύσσεια* και πώς;
2. Πώς παρουσιάζονται στο ποίημα αυτό οι αντίστοιχοι “Ελπήνορες”; Ποιες λέξεις-φράσεις χρησιμοποιεί ο ποιητής για να τους χαρακτηρίσει;»

Η στοχοθεσία της άσκησης ήταν η εξής: πρώτον, η υλοποίησή της θα ήταν έμπρακτη επιβεβαίωση της αποκτηθείσας δεξιότητας πλοήγησης και αναζήτησης στην *Ανεμόσκαλα*, ειδικά μάλιστα στο ποιητικό έργο του Σεφέρη. Δεύτερον, οι λογοτεχνικοί γραμματισμοί θα εμπλουτίζονταν, καθώς οι μαθητές θα εντόπιζαν την εμφανή συσχέτιση της δομής του ποιήματος με αυτήν της *Οδύσσειας*, κάτι που θα επιβεβαίωνε το εύρημά τους στο κείμενο του Σαββίδη, ότι δηλαδή ο Σεφέρης μελετούσε για αρκετά χρόνια τα ομηρικά έργα. Τρίτον, στην επόμενη διδακτική ώρα τα συμπεράσματα από το ποίημα αυτό σχετικά με τον Ελπήνορα θα συνδέονταν με την επόμενη φάση του σεναρίου (*Μετά την ανάγνωση*) και με την αναγωγή των μαθητών στο σήμερα. Οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν την άσκηση στη σελίδα του Wiki με τίτλο «Οι σύντροφοι» ή να παραδώσουν γραπτά την εργασία τους.

7^η ώρα

Η απάντηση στην εργασία δόθηκε ασύγχρονα από λίγους μαθητές. Συγκεκριμένα παρατίθενται τα ακόλουθα τεκμήρια από δύο μαθητές, με χρονολογική σειρά, ώστε

να φανεί η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων μέσα στο Wiki. Η πρώτη απάντηση μαθήτριας αναρτήθηκε δύο ημέρες μετά τη διατύπωση του ερωτήματος από τον διδάσκοντα:

«Το ποίημα αυτό ανήκει στην συλλογή μυθιστόρημα και ονομάζεται “Αργοναύτες”. Στο ποίημα αυτό γίνονται αναφορές στο έργο του Ομήρου, Οδύσσεια και ειδικότερα γίνεται λόγος για την Ραψωδία Λ και την συνάντηση του Οδυσσέα με τον Ελπήνορα στον Άδη. Συγκεκριμένα στην Ραψωδία Λ στους στίχους 77-78 στην ομιλία του νεκρού Ελπήνορα μαθαίνουμε ότι υπάρχει το άταφο σώμα του και παρακαλεί τον Οδυσσέα να το θάψει με τις ανάλογες τιμές καθώς στον στίχο 76 καθώς ο Ελπήνωρ δείχνει πως λογαριάζεται η υστεροφημία. Στο ποίημα οι Αργοναύτες στους στίχους 38-40 γίνεται η αναφορά στην παραπάνω Ραψωδία και στο στίχο 41 αναφέρεται από τον ποιητή ότι όντως ο Ελπήνωρ λογαριάζει την υστεροφημία. Με τον όρο Δικαιοσύνη γίνεται ένας σχολιασμός ότι είναι σωστό να μην τους θυμάται γιατί δεν είναι ήρωες είναι Ελπήνορες (αντι-ήρωες)».

Ο διδάσκων επέμεινε στην ανάλυση μερικών σημείων και διατύπωσε την εξής διευκρινιστική ερώτηση:

«Παιδιά, συγχαρητήρια για την αναζήτησή σας! Μπράβο για τη σύγκριση και τα κοινά σημεία που επισημάνατε! Θα ήθελα να διαβάσω και τις απόψεις άλλων για τους Ελπήνορες στο ποίημα “Αργοναύτες”. Θα μπορούσατε επίσης να αναζητήσετε και άλλες πληροφορίες για την ποιητική συλλογή *Μυθιστόρημα* στην οποία ανήκει το ποίημα “Αργοναύτες”. Μπορεί κάποιος να σχολιάσει τη δομή της ποιητικής συλλογής και τι αυτή η δομή θυμίζει;»

Η απάντηση και η εκ νέου διατύπωση ερώτησης οδήγησε τελικά στην αναμενόμενη απάντηση⁹. Η χρονολογική παράθεση αποδεικνύει ότι οι μαθητές μελετούσαν τις προηγούμενες αναρτήσεις και έγραφαν συμπληρώνοντάς τες. Σε ερώτηση του διδάσκοντα για τον τρόπο ή τη μέθοδο εύρεσης του ποιήματος δεν απάντησε κανένας μαθητής.

Την έβδομη ώρα, αρχικά, αναγνώσθηκαν στην ολομέλεια οι εργασίες των μαθητών. Ο διδάσκων είχε φροντίσει να αναρτήσει στη σελίδα του Wiki «Σύντροφοι» το ίδιο το ποίημα «Αργοναύτες» για τους υπόλοιπους μαθητές που δεν είχαν συμμετάσχει στην ασύγχρονη συζήτηση. Την υπόλοιπη ώρα ο καθηγητής επέκτεινε τη συζήτηση σχετικά με τα χαρακτηριστικά του Ελπήνορα με βάση αποσπάσματα από τις *Δοκιμές* του Σεφέρη, στα οποία ο ίδιος ο ποιητής σχολιάζει την ελληνορική, κατ' αυτόν, συμπεριφορά. Αυτά τα αποσπάσματα βρίσκονται και στη μελέτη του Σαββίδη, όμως ο διδάσκων δεν κατηύθυνε την ομάδα Γ' να ασχοληθεί με αυτά, διότι επιθυμούσε η ομάδα να εντοπίσει τα πιο απλά στοιχεία από τη μελέτη. Επίσης, σε αυτό το χρονικό σημείο τα αποσπάσματα αυτά ήταν η κατάλληλη αφορμή για να εξελιχθεί στην επόμενη φάση η αναγωγή στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Ο διδάσκων κάλεσε τους μαθητές να διατυπώσουν τις απόψεις τους προφορικά και γραπτά πάνω στις διατυπώσεις του Σεφέρη σχετικά με τον Ελπήνορα:

- «οι άκακοι αυτοί άνθρωποι, επειδή ακριβώς είναι εύκολοι, είναι συχνά οι καλύτεροι φορείς του κακού που έχει αλλού την πηγή του» και
- «Κάποτε έχω συμπόνια για δαύτον(= τον Ελπήνορα) όμως πιο συχνά έχω μεγάλη αντιδικία για τα μαλακά πράγματα που αντιπροσωπεύει και που νιώθουμε γύρω μας σαν στεκάμενα νερά.» (βλ. σελ. 19 της [σκαναρισμένης μελέτης](#)= *Δοκιμές Β'*, 1984: 40-41).

⁹ Βλ. ό.π. το tek_8.

Αυτή τη φορά η εργασία των μαθητών διευκολύνθηκε από την προηγούμενη εμπειρία των χαρακτηρισμών του ελληνορικού προσώπου. Εκτός από την προφορική συζήτηση που δεν μπορεί να αναπαραχθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, οι μικρές αναρτήσεις των μαθητών στο Wiki είναι ενδεικτικές του τρόπου κατανόησης και εμπέδωσης των χαρακτηριστικών αυτών¹⁰:

Οι περισσότερες αναρτήσεις ήταν αρκετά σύντομες και χωρίς ιδιαίτερη ανάπτυξη. Η επόμενη, ωστόσο, διακρίθηκε από πιο πλούσια διατύπωση:

«Όταν ο ποιητής χαρακτηρίζει τον χαρακτήρα του Ελπίνορα “στεκάμενα νερά και μαλακά πράγματα” εννοεί τους ανθρώπους που δεν αντιδρούν, στέκονται θεατές και μπορεί να συμμετάσχουν σε άσχημες ενέργειες χωρίς να διαμαρτύρονται. Ο ποιητής κατηγορεί όχι τον χαρακτήρα του Ελπίνορα αλλά αυτά που αντιπροσωπεύει την απάθεια και την αδιαφορία».

Συμπερασματικά, οι μαθητές συνδύασαν επαρκώς τις γνώσεις τους μέχρι εκείνο το σημείο σχετικά με τον Ελπίνορα. Έτσι, ήταν σε θέση να επιβεβαιώσουν και να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους για τα νέα χαρακτηριστικά που μελέτησαν.

Προς το τέλος της διδακτικής ώρας, ο διδάσκων, έχοντας συζητήσει αναλυτικά σε προφορικό επίπεδο και έχοντας κατευθύνει τους μαθητές να διατυπώσουν γραπτά τη γνώμη τους στο Wiki, επανέφερε την επικοινωνία σε επίπεδο ολομέλειας και οδήγησε τη συζήτηση σε μια πιο προσωπική, βιοματική διάσταση που είχε σχέση με την καθημερινότητα των μαθητών. Έτσι, τους έθεσε το ερώτημα αν μπορούσαν να εντοπίσουν από την εμπειρία τους, στον δικό τους καθημερινό κόσμο, συμπεριφορές, στάσεις ζωής, νοοτροπίες που θα ταίριαζαν με αυτές των σεφερικών Ελληνόρων. Η ερώτηση αυτή διατυπώθηκε και στην αντίστοιχη σελίδα που άνοιξε ο διδάσκων στο Wiki με τίτλο «Οι Ελπίνορες ανάμεσά μας»:

¹⁰ Βλ. ό.π. το tek_9.

«Αφού βρήκατε το σύνολο των χαρακτηριστικών του Ελπήνορα, καταλάβατε ότι είναι ένας τύπος ανθρώπου που πιθανώς ζει σε πολλές εποχές, γιατί όχι και στη δική μας; Αυτή είναι η εργασία σας για την επόμενη φορά. Σας προτείνω να αναζητήσετε Ελπήνορες στην εποχή μας. Ποιες συμπεριφορές, ποιοι άνθρωποι, ποιες αντιλήψεις μπορούν να ανήκουν σε *Ελπήνορες*; Σκεφτείτε παραδείγματα από όλους τους τομείς της ζωής: Πολιτική, Καταναλωτισμός, Διαφήμιση, προσωπική ζωή, Μόδα, Διαδίκτυο...».

8^η ώρα

Αυτήν την ώρα έγινε ανάγνωση των εργασιών που αναρτήθηκαν ασύγχρονα, από το σπίτι, στον ενδιάμεσο χρόνο των δύο μαθημάτων, και στη συνέχεια, έγινε συζήτηση στην ολομέλεια των συνολικών χαρακτηριστικών που αφορούν στη συμπεριφορά και στον τρόπο ζωής του Ελπήνορα. Σχετικά με τις ασύγχρονες αναρτήσεις υπήρξαν λίγα αλλά πολύ ενδιαφέροντα δείγματα του τρόπου σκέψης των μαθητών. Μια μαθήτρια διαφοροποίησε τις ατομικές και ομαδικές συμπεριφορές ανθρώπων που εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά:

«Ατομικά θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τον άνθρωπο εκείνον ο οποίος είναι παρορμητικός, επιπόλαιος, αφελής, υπάκουος. Ο Ελπήνορ είναι ένας άνθρωπος που επιβιώνει με θάρρος και τόλμη τις καθημερινές δυσκολίες που μπορούν να προκύψουν. Ομαδικά θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τις ομάδες εκείνων των ανθρώπων (οι οικονομικοί, πολιτικοί πρόσφυγες ή πολέμου), οι οποίοι παρά τις δυσκολίες καταφέρνουν να επιβιώσουν κάτω από αντίξοες συνθήκες. Θα μπορούσαμε να πούμε και να τους χαρακτηρίσουμε Ελπήνορες δηλαδή αντι-ήρωες».

Αν και ήταν αβέβαιη η διατύπωσή της, μπορεί κάποιος να επισημάνει τον χαρακτηρισμό των οικονομικών και πολιτικών προσφύγων ως Ελπηνόρων. Τους

θεωρεί αντι-ήρωες, με την έννοια ότι δεν είναι οι άνθρωποι που ξεσηκώνονται αλλά ίσως μοιρολατρικά προσπαθούν να επιβιώσουν.

Ένας άλλος μαθητής διατύπωσε την άποψη ότι:

«Αυτούς τους ανθρώπους μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε ως Ελπήνορες επειδή θα είναι συνένοχοι σε άσχημες πράξεις όταν όμως θα θέλουν να το σταματήσουν δεν θα μπορούν να ξεκόψουν και δεν θα μπορούν να είναι πια ευγενικοί και συμπαθητικοί»

Εδώ για πρώτη φορά τίθεται το ζήτημα της συνενοχής και της αδυναμίας να ξεφύγουν από τις επιλογές τους.

Η επόμενη ανάρτηση ανήκει σε μαθήτρια, η οποία θεώρησε ότι:

«Οι άνθρωποι που αφήνουν τη ζωή τους στα χέρια των άλλων είναι αυτοί που δεν έχουν δική τους γνώμη, μπορεί να φοβούνται να εκφραστούν ελεύθερα και γι' αυτό ίσως δεν μιλάνε. Μπορεί όμως να είναι υποχρεωμένοι να μην αντιδρούν επειδή θέλουν να κάνουν κάτι κακό το οποίο αυτό κακό να αλλάξει και να γίνει καλό. Παράδειγμα οι άνθρωποι που κάνουν χρήση ναρκωτικών και οι φίλοι τους το βλέπουν αλλά δεν κάνουν κάτι είναι αμέτοχοι ή μπορεί ο χρήστης ναρκωτικών να είναι ο ίδιος ο Ελπήνορας σε μια κατάσταση απελπισίας, ο ίδιος να είναι μέσος και σπαταλημένος»

Εδώ τίθεται το ζήτημα της μη συμμετοχής και αδράνειας απέναντι στο κακό. Η μαθήτρια χαρακτήρισε ως Ελπήνορα τόσο το άτομο που δεν αντιδρά στον αργό θάνατο από ναρκωτικά του φίλου του, όσο και τον ίδιο τον χρήστη ναρκωτικών, επειδή οι αυτοκαταστροφικές του επιλογές δεν τον αφήνουν να υπερβεί την πορεία του στην καταστροφή.

Μια πολύ καλή ανάρτηση, η οποία εμπλουτίστηκε μετά από επισήμανση του διδάσκοντα είναι η παρακάτω:

 Οι Ελπίνορες ανάμεσά μας
[Redacted] Mar 1, 2015

Είναι οι Ελπίνορες, οι άνθρωποι, οι συνηθισμένοι, οι θεατές της ζωής, που δε συμμετέχουν στα γεγονότα που συμβαίνουν μπροστά στα μάτια τους, αλλά απαθείς, συνεχίζουν τη μονότονη και κοινή τους ζωή. Ακόμα χειρότερα, εάν συμβούν άσχημα γεγονότα, με την αδιαφορία τους συμμετέχουν σε αυτά. Τέλος, είναι οι άνθρωποι που παρασύρονται από τις κακές τους συνήθειες και μετανιώνουν όταν έρχεται το τέλος τους. Μέσα στη μικρή σχολική κοινότητα, Ελπίνορες είναι οι μαθητές που στέκονται θεατές μπροστά σε επεισόδια σχολικού εκφοβισμού (bullying) και δε διαμαρτύρονται ή καταγγέλλουν αυτά τα άσχημα γεγονότα, αλλά παραμένουν αμέτοχοι. Αλλά και οι σημερινοί Έλληνες είναι Ελπίνορες γιατί άφησαν τη διαφθορά να μπει σε όλα τα επίπεδα της ζωής τους αδιαμαρτύρητα και συνέχισαν τη ζωή τους γεμάτη κακές συνήθειες, έτσι ώστε να αντιμετωπίζουν τη χρεοκοπία, αυτή τη στιγμή.

 filipposdelis Mar 2, 2015

Πολύ ωραίο το παράδειγμα που έφερες! Πώς θα ερμήνευες τη συμπεριφορά τους, δηλαδή θα τους δικαιολογούσες ή όχι; Θα μπορούσες επιπλέον να βρεις και άλλα, πρακτικά παραδείγματα από την πολιτική και κοινωνική ζωή;

 [Redacted] Mar 3, 2015

Ο Σεφέρης τους χαρακτηρίζει "στεκόμενα νερά" γιατί όπως τα στάσιμα νερά δεν ανανεώνονται και στο τέλος αναδύουν μια άσχημη μυρωδιά, έτσι και οι άνθρωποι αυτοί παραμένουν προσκολλημένοι στη μονότονη ζωή τους, ενώ γύρω τους τα γεγονότα τρέχουν. Τους χαρακτηρίζει επίσης συμπαθητικούς, γιατί δεν είναι κακοί άνθρωποι, αλλά η απραξία τους προξενεί κακό. Μέσα στη καθημερινή μας ζωή συναντάμε και άλλους Ελπίνορες, όπως αυτούς που μπροστά στα μάτια τους συμβαίνει κάποιο ατύχημα με αποτέλεσμα να τραυματιστεί συνάνθρωπός μας, να βασανιστεί ή να πέσει θύμα διακρίσεων αλλοδαπός και δεν τον βοηθάνε ή δεν καταγγέλλουν είτε λόγω αδιαφορίας, είτε λόγω φόβου. Τον μεν φόβο τον δικαιολογώ, την αδιαφορία όμως τη θεωρώ συνέργεια. Ο Σεφέρης συμπονεί τους Ελπίνορες γιατί ο χαρακτήρας τους είναι αδιάφορος, δηλαδή δεν είναι ούτε κακοί, ούτε καλοί άνθρωποι αλλά παρασύρονται από τις κακές τους συνήθειες. Κατηγορεί όμως αυτά που αντιπροσωπεύουν, γιατί με τη στάση τους οδηγούν τη κοινωνία στη διαφθορά και το μαρασμό.

Ο σχολιασμός αποκαλύπτει ενδιαφέροντα στοιχεία για τον τρόπο πρόσληψης του Ελπίνορα από τους μαθητές. Πρώτον, ο μαθητής εστίασε στη δική του καθημερινή εμπειρία, τον σχολικό εκφοβισμό και τον ρόλο του τρίτου σιωπηλού προσώπου (βλέπει ως αυτόπτης μάρτυρας αλλά δε μιλά). Δεύτερον, ο μαθητής έκανε ευθεία αναγωγή στη σύγχρονη πολιτική πραγματικότητα και εν είδει ομαδικής αυτοκριτικής θεώρησε όλους τους Έλληνες Ελπίνορες, διότι άφησαν «τη διαφθορά να μπει σ' όλα τα επίπεδα ζωής», χωρίς να αντιδράσουν! Τρίτον και πιο εντυπωσιακό για την αντίληψη μαθητή της Β' Γυμνασίου ήταν η φράση στη δεύτερη ανάρτησή του, ότι «το φόβο τον δικαιολογώ, την αδιαφορία όμως τη θεωρώ συνέργεια»! Τέταρτον, ο μαθητής συσχέτισε τη γνώμη του με τις διατυπώσεις του ίδιου του Σεφέρη (στεκόμενα νερά).

Κατά τη διάρκεια της ώρας, αρκετοί άλλοι μαθητές και μαθήτριες διατύπωσαν τη γνώμη τους στο Wiki, αν και όχι τόσο αναλυτικά όσο στα προηγούμενα παραδείγματα. Ένας μαθητής θεώρησε ελπηνορική την αδιαφορία απέναντι στην κακοποίηση των ζώων. Ένας άλλος θεώρησε ελπηνορική τη στάση του «απλού θεατή μπροστά στα άσχημα γεγονότα που συμβαίνουν», χωρίς να διευκρινίζει περαιτέρω. Από αυτόν πήρε αφορμή ο επόμενος για να ονομάσει ανοιχτά τον ρατσισμό και τη χρήση βίας ως πεδίο αντίδρασης ή παθητικής αποδοχής, δηλαδή ελπηνορικής συμπεριφοράς.

Γ' φάση: Μετά την ανάγνωση των ποιημάτων

9^η ώρα

Η τελευταία ώρα του διδακτικού σεναρίου αφιερώθηκε σε ένα «τεστ» αντίληψεων και διατύπωσης σκέψεων για το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία της εργασίας. Ο διδάσκων διένειμε το [φύλλο εργασίας 6](#) με ερωτήσεις τις οποίες απάντησαν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της ώρας μετά από προφορική συζήτηση, εξατομικευμένα ή και στην ολομέλεια. Οι μαθητές δεν καθοδηγήθηκαν αλλά αφέθηκαν σχετικά ελεύθεροι να διατυπώσουν τις απόψεις τους.

Ο διδάσκων ενημέρωσε τους μαθητές ότι η γραπτή δοκιμασία δεν είχε τόσο τη μορφή ελέγχου απόκτησης γνώσεων, όσο τη δημιουργία αντίληψης και συνειδητοποίησης από πλευράς τους του παραχθέντος έργου και της μεθόδου που ακολούθησαν. Οι ερωτήσεις που διατυπώθηκαν συμπεριλάμβαναν τους κεντρικούς στόχους που είχαν τεθεί εξ αρχής.

Κεντρικός στόχος της πρώτης ερώτησης ήταν να δειχθεί με ενάργεια στους μαθητές ότι η εικόνα που διαμορφώθηκε για τον Ελπήνορα είναι μια κατασκευή και μάλιστα ενός συγκεκριμένου ποιητή, του Σεφέρη. Η απόδοση του χαρακτήρα του ήρωα δεν προϋπήρχε –εκτός βέβαια από τις λογοτεχνικές αναφορές στον Όμηρο– αλλά δομήθηκε από τον Σεφέρη¹¹.

¹¹ Βλ. ό.π. το tek_10.

Η δεύτερη ερώτηση αφορούσε στην υποκειμενικότητα της αντίληψης και στον μη καθολικό χαρακτήρα της οπτικής γωνίας ή του καθρέφτη, με βάση το σενάριο του καθενός. Εδώ οι μαθητές κλήθηκαν να σχολιάσουν τις αντίθετες ιδιότητες του καθρέφτη, έτσι όπως συζητήθηκαν στο έργο της Αλίκης (από τη μία σκληρός, αδέκαστος και από την άλλη, όπως παρατηρεί η Αλίκη, μπορεί το είδωλο του καθρέφτη να μοιάζει με την πραγματικότητα, δηλαδή να μην αποδίδει πιστά ή αντικειμενικά τον κόσμο). Οι μαθητές φάνηκαν να δυσκολεύονται στην απάντηση, ωστόσο οι περισσότεροι συμφώνησαν στον έντονο υποκειμενισμό της οπτικής γωνίας, δηλαδή του καθρέφτη ως τρόπου αντίληψης μιας πραγματικότητας¹².

Η τρίτη ερώτηση αφορούσε στη συνειδητοποίηση της μεθόδευσης για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Ο ίδιος ο διδάσκων εν πολλοίς καθόρισε, μέσω της διδακτικής ακολουθίας, την αντίληψη των μαθητών για τον Ελπήνορα. Τους εξήγησε ότι η μεθόδευσή του είχε καθοδηγητικό χαρακτήρα προκειμένου οι ίδιοι να διερευνήσουν τον Ελπήνορα¹³.

Στην τέταρτη ερώτηση οι μαθητές τοποθετήθηκαν σχετικά με τον βαθμό ελευθερίας τους στην προσέγγιση του θέματος¹⁴. Τέλος οι μαθητές ερωτήθηκαν για την αξία και τη χρησιμότητα των σωμάτων κειμένων της [Ανεμόσκαλας](#) στην οποία εργάστηκαν. Εδώ επέμειναν στην τεχνολογική διευκόλυνση και στην πρόσβαση στη γνώση που μπόρεσαν να έχουν. Δεν προχώρησαν σε μια πιο συνολική, θεωρητική κατανόηση της λειτουργίας της ούτε την ανέδειξαν ως τον «καθρέφτη» προσέγγισης της σεφερικής ποίησης.

Ένα άλλο συμπέρασμα που προέκυψε από την προφορική συζήτηση στην ολομέλεια ήταν η διαχείριση των διαφορετικών προσεγγίσεων και οπτικών γωνιών του καθενός πάνω σε ένα ζήτημα. Ο διδάσκων υπενθύμισε στους μαθητές τις διαφορετικές τους προσεγγίσεις στην κατανόηση του «ανθρώπου που πηγαίνει

¹² Βλ. ό.π. το tek_11.

¹³ Βλ. ό.π. το tek_12.

¹⁴ Βλ. ;o.p. το tek_13.

κλαίγοντας» και την ερμηνεία του ίδιου του Σεφέρη για αυτόν. Ο διδάσκων επισήμανε ότι οι διαφορετικές προσεγγίσεις αφορούν σε πολύ περισσότερα θέματα από ό,τι σε μια ανάλυση ενός λογοτεχνικού προσώπου και εκτείνονται σε όλους τους τομείς της ζωής, τις πολιτικές και ιδεολογικές απόψεις, τους τρόπους ζωής κλπ. Αβίαστα διαπιστώθηκε ότι οι διαφορετικές προσεγγίσεις προϋποθέτουν σεβασμό και ανοχή στη διαφορετική γνώμη, άποψη ή στάση ζωής. Εν τέλει, τίθεται ζήτημα σεβασμού του Άλλου, σε ένα πιο συνολικό πλαίσιο αποδοχής της ετερότητας, είτε αυτή αφορά σε γνώμη είτε σε ανθρώπινη οντότητα.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Μες στον καθρέφτη και τι βρήκε η Αλίκη εκεί – 1^ο Απόσπασμα:

«Όλα ξεκίνησαν μια κρύα ημέρα που η μικρή Αλίκη καθόταν εμπρός στο τζάκι της, παρέα με τη γατούλα της, την Κίτυ. Πάνω από το τζάκι υπήρχε ένας **καθρέφτης**.

“Ας κάνουμε στα ψέματα ότι είσαι η Κόκκινη Βασίλισσα, Κίτυ !! Ξέρεις, νομίζω πως αν ανακαθόσουνα και σταύρωνες τα χέρια σου, θα της έμοιαζες καταπληκτικά. Να, προσπάθησε τώρα. Μπράβο καλή μου!” Κι η Αλίκη πήρε την Κόκκινη Βασίλισσα απ’ το τραπέζι, και την έστησε μπροστά στο γατάκι σα μοντέλο, για να τη μιμηθεί: όμως η ιδέα δεν πέτυχε κυρίως, είπε η Αλίκη, γιατί το γατάκι δε σταύρωνε τα χέρια του σωστά. Για να το τιμωρήσει λοιπόν, το κράτησε μπροστά στον Καθρέφτη, μήπως κι έβλεπε πόσο δύστροπο ήτανε – “κι αν δεν γίνεις καλή αμέσως”, συμπλήρωσε, “θα σε περάσω μέσα στο Καθρεφτόσπιτο. Πώς θα σου φαινότανε αυτό;”

“Τώρα, άμα προσέχεις μόνο, Κίτυ, και δε μιλάς τόσο πολύ θα σου πω όλες μου τις ιδέες σχετικά με το Καθρεφτόσπιτο. Πρώτα, είναι το δωμάτιο που μπορείς να δεις μες από το γυαλί – αυτό είναι ακριβώς το ίδιο με το σαλόνι μας, **μόνο που τα πράγματα είναι γυρισμένα αλλιώς** Μετά πάλι, τα βιβλία τους είναι κάπως σαν τα δικά μας βιβλία αλλά **οι λέξεις πάνε από την ανάποδη μεριά.** το ξέρω αυτό γιατί κράτησα ένα από τα δικά μας βιβλία μπροστά στο γυαλί και μετά κράτησαν κι αυτοί ένα στο άλλο δωμάτιο.

Θα σ’ άρεσε να ζούσες μέσα στο Καθρεφτόσπιτο, Κίτυ; Αναρωτιέμαι αν θα σου δίνανε γάλα εκεί μέσα. Ίσως το γάλα του Καθρεφτόσπιτου να μην πίνεται – αλλά να, Κίτυ, Ναι κι ο διάδρομος! **Μπορείς να δεις λιγάκι απ’ το διάδρομο του Καθρεφτόσπιτου, αν αφήσεις την πόρτα του σαλονιού μας τελείως ανοιχτή: και μοιάζει πολύ με το δικό μας διάδρομο όσος φαίνεται. Όμως, να δεις, μπορεί να είναι πολύ διαφορετικός παρακάτω.**

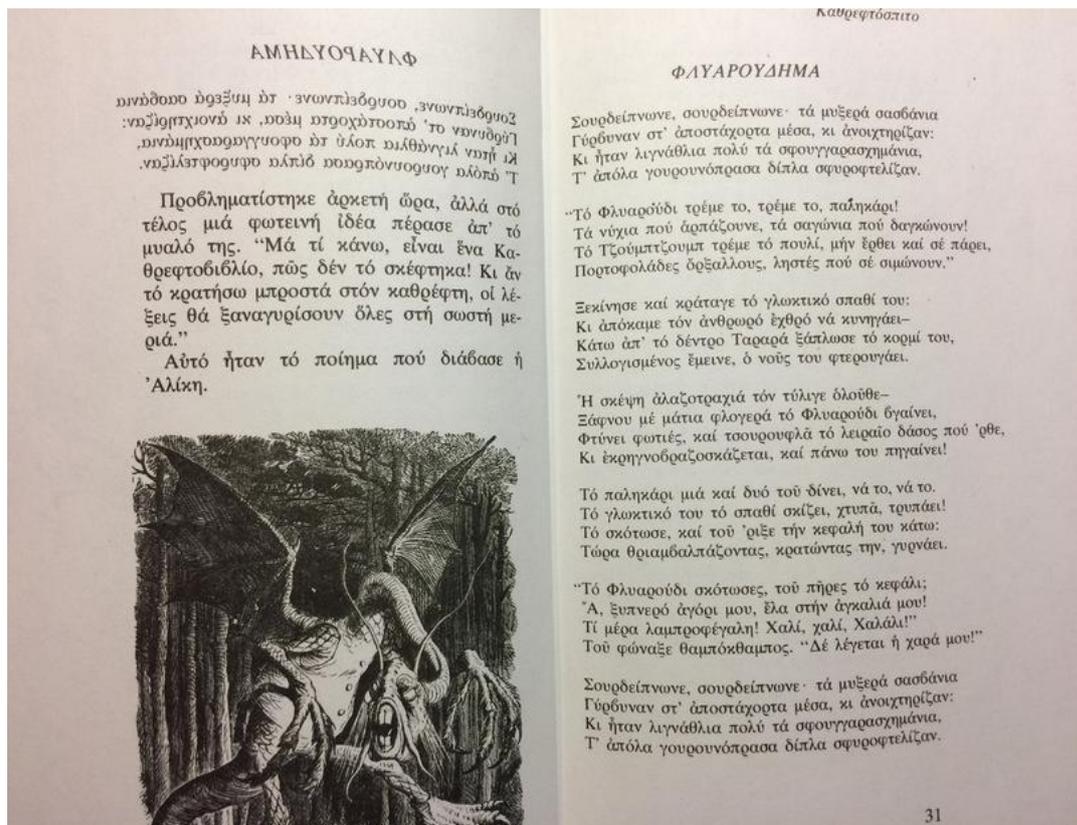
Α, Κίτυ, τι ωραία που θα ’τανε αν μπορούσαμε να περάσουμε μέσα στο Καθρεφτόσπιτο! Είμαι βέβαιη πως έχει τόσο ωραία πράγματα εκεί μέσα. Ας κάνουμε στα ψέματα ότι υπάρχει κάποιος τρόπος να περάσουμε, κάποιος τρόπος, Κίτυ!! Ας κάνουμε στα ψέματα

ότι το γυαλί έγινε μαλακό σα γάζα, κι έτσι μπορούμε να περάσουμε. Να, γίνεται σαν ομίχλη τώρα, λέω! Θα 'ναι αρκετά εύκολο να περάσουμε" ήταν πάνω στο πεζούλι του τζακιού όταν το 'λεγε αυτό, αν και δεν πολυκατάλαβε πώς βρέθηκε εκεί. Την άλλη στιγμή, η Αλίκη είχε περάσει απ' το γυαλί κι είχε πηδήξει ανάλαφρα κάτω, μέσα στο Καθρεφτοδωμάτιο».

Μες στον καθρέφτη και τι βρήκε η Αλίκη εκεί – 2^ο Απόσπασμα:

«Υπήρχε ένα βιβλίο ακουμπισμένο πάνω στο τραπέζι δίπλα στην Αλίκη, γυρνούσε τις σελίδες του, μήπως βρει κανένα κομμάτι που θα μπορούσε να διαβάσει, “γιατί είναι όλο γραμμένο σε κάποια γλώσσα που δεν ξέρω” είπε μέσα της. Έτσι δηλαδή.

“ Φαίνεται πολύ όμορφο ” είπε όταν το διάβασε, *“ αλλά είναι κάπως δύσκολο να το καταλάβεις. Σα να μου γεμίζει το κεφάλι με ιδέες - μόνο που δεν ξέρω ακριβώς τι ιδέες είναι!! ”*».

Φύλλο εργασίας 2

Τίτλος του ποιήματος: **Αφήγηση**

*Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος πηγαίνει κλαίγοντας
Κανείς δὲν ξέρει νὰ πεῖ γιατί
Κάποτε νομίζουν πὼς εἶναι οἱ χαμένες ἀγάπες
Σὰν κι αὐτὲς ποὺ μᾶς βασανίζουνε τόσο
Στὴν ἀκροθαλασσιὰ τὸ καλοκαίρι μὲ τὰ γραμμόφωνα*

*Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι φροντίζουν τὶς δουλειές τους
Ἀτέλειωτα χαρτιὰ παιδιὰ ποὺ μεγαλώνουν
Γυναῖκες ποὺ γερνοῦνε δύσκολα
Αὐτὸς ἔχει δυὸ μάτια σὰν παπαροῦνες
Σὰν ἀνοιξιάτικες κομμένες παπαροῦνες
Καὶ δυὸ βρυσοῦλες στὶς κόχες τῶν ματιῶν*

*Πηγαίνει μέσα στοὺς δρόμους ποτὲ δὲν πλαγιάζει
Δρασκελώντας μικρὰ τετράγωνα στὴ ράχη τῆς γῆς
Μηχανὴ μιᾶς ἀπέραντης ὀδύνης
Ποὺ κατάντησε νὰ μὴν ἔχει σημασία*

*Ἄλλοι τὸν ἄκουσαν νὰ μιᾶ μοναχὸ καθὼς περνοῦσε
Γιὰ σπασμένους καθρέφτες πρὶν ἀπὸ χρόνια
Γιὰ σπασμένες μορφὲς μέσα στοὺς καθρέφτες
Ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συναρμολογήσει πιά κανεὶς
Ἄλλοι τὸν ἄκουσαν νὰ λέει γιὰ τὸν ὕπνο
Εἰκόνες φρίκης στὸ κατώφλι τοῦ ὕπνου*

Τὰ πρόσωπα ἀνυπόφορα ἀπὸ τὴ στοργή

Τὸν συνηθίσαμε εἶναι καλοβαλμένος κι ἤσυχος

Μονάχα ποὺ πηγαίνει κλαίγοντας ὀλοένα

Σὰν τὶς ἰτιές στὴν ἀκροποταμιὰ ποὺ βλέπεις ἀπ' τὸ τρένο

Ξυπνώντας ἄσχημα κάποια συννεφιασμένη αὐγὴ

Τὸν συνηθίσαμε δὲν ἀντιπροσωπεύει τίποτα

Σὰν ὅλα τὰ πράγματα ποὺ ἔχετε συνηθίσει

Καὶ σὰς μιῶ γι' αὐτὸν γιατί δὲ βρίσκω τίποτα

Ποὺ νὰ μὴν τὸ συνηθίσατε

Προσκυνῶ

Άσκηση

Να γράψετε ένα σύντομο κείμενο (60-80 λ.) για τον άνθρωπο του ποιήματος που «πηγαίνει κλαίγοντας». Μερικές ερωτήσεις που μπορούν να σας βοηθήσουν είναι οι εξής:

1. Πώς αντιλαμβάνεσαι τη συμπεριφορά του ανθρώπου που «πηγαίνει κλαίγοντας»; Μπορείς να σκεφτείς τουλάχιστον δύο τέτοιες περιπτώσεις;
2. Ποια στοιχεία μας δίνει για αυτόν ο αφηγητής;
3. Πού αποδίδουν οι γύρω του τη συμπεριφορά του αυτή;
4. Πώς αντιμετωπίζει ο αφηγητής τον άνθρωπο αυτό; Εσύ συμφωνείς μαζί του;

Φύλλο εργασίας 3

Να μπειτε στο περιβάλλον της *Ανεμόσκαλας* (πίεστε [εδώ](#)) και περιηγηθείτε την ιστοσελίδα. Γράψτε ένα σημείωμα με το οποίο θα ενημερώνετε τον υποψήφιο **χρήστη της Ανεμόσκαλας για τους τρόπους πλοήγησης και αξιοποίησής της**. Το κείμενό σας δε θα είναι μεγαλύτερο από 100 λέξεις. Αν χρειάζεστε, να μερικές ερωτήσεις-κλειδιά:

1. Ποιες δυνατότητες αναζήτησης μας παρέχει το περιβάλλον; Έχει προβλεφθεί “Βοήθεια” για τις αναζητήσεις στο συγκεκριμένο περιβάλλον;
2. Υπάρχει δυνατότητα να ξεφυλλίσουμε μια συλλογή και να μεταβούμε από ποίημα σε ποίημα, όπως σε ένα βιβλίο; Ή μήπως έχουμε περισσότερες δυνατότητες;
3. Πώς μεταβαίνουμε από τους στίχους-αποτελέσματα στα ποιήματα;
4. Με ποιους τρόπους σημαίνεται ένα υλικό; Τι σημαίνει για παράδειγμα η συντομογραφία ΣΕΦ_ΗΚΑ01_00_0013 στο αποτέλεσμα που παίρνουμε αν πληκτρολογήσουμε “αφήγηση” στη μηχανή αναζήτησης;

Φύλλο εργασίας 4

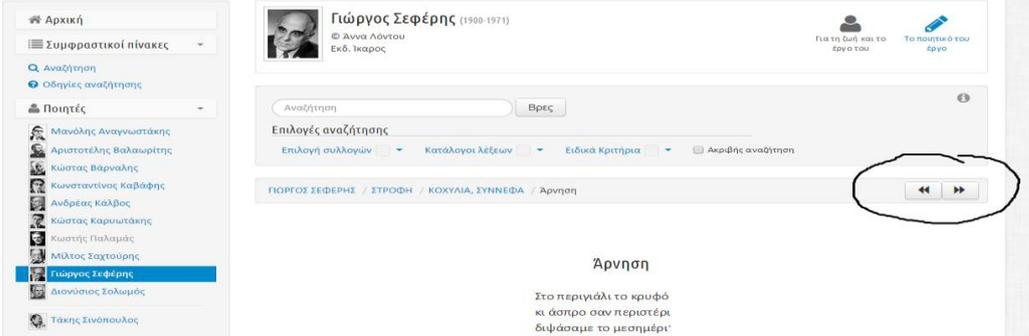
Ερωτηματολόγιο-τεστ: Μπορείτε να “ανεβείτε” την *Ανεμόσκαλα*;

Πληκτρολογώντας τη λέξη «αγάματα» για το σύνολο των ποιητών της *Ανεμόσκαλας*, για ποιους ποιητές παίρνω αποτελέσματα;

- Βάρναλης, Καβάφης
- Καβάφης, Σεφέρης, Σινόπουλος
- Βάρναλης, Καβάφης, Σεφέρης, Σαχτούρης, Σινόπουλος
- Καβάφης, Σινόπουλος

Τι σημαίνουν τα βελάκια δεξιά και αριστερά που είναι κυκλωμένα;

- Κατεβαίνω και ανεβαίνω στο κείμενο
- Πηγαίνω στο προηγούμενο ή επόμενο ποίημα της συλλογής
- Ανεβαίνω “επίπεδο”, δηλαδή από το ποίημα στη συλλογή και από εκεί στον ποιητή

Ποια χρησιμότητα έχει το “χρονολόγιο” για κάθε ποιητή;

Πώς μπορείτε καλύτερα και γρηγορότερα να αναζητήσετε τη λέξη «αργά» ΜΟΝΟ ως τίτλο ποιήματος ή συλλογής;

- Πηγαίνω στην καρτέλα “Ποιητικό έργο” και αναζητώ τη λέξη στους τίτλους όλων των ποιημάτων του Σεφέρη
- Γράφω στο πεδίο αναζήτησης τη λέξη «αργά» και πατά επιλογή αναζήτησης “Τίτλοι - υπότιτλοι συλλογών ποιημάτων”

Πώς θα αναζητήσετε λέξεις από «Φ-» που βρίσκονται στους τίτλους των ποιημάτων του Σεφέρη;

- Το σύστημα δε μας παρέχει τέτοια δυνατότητα
- Πρέπει χειροκίνητα να αναζητήσω και να καταγράψω τις λέξεις από Φ που βρίσκονται στους τίτλους των ποιημάτων
- Γράφω στο πεδίο αναζήτησης το γράμμα Φ και επιλέγω από τους καταλόγους λέξεων την πρώτη περίπτωση

Ποιους ξένους συγγραφείς έχει μεταφράσει ο Σεφέρης;

- Πόε και Μπωντλέρ
- Basho, Macarthy και Μεγκ Τσου
- Κανέναν

Αποστολή φόρμας

Φύλλο εργασίας 5

Ομάδα Α΄:

Η εργασία σας είναι η εξής:

Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τον Ελπήνορα. Κρατήστε σημειώσεις στο τετράδιό σας ή εδώ, στη σελίδα του Wiki, για το ποιος είναι ο Ελπήνορας ή Ελπήνωρ, σε ποιο περιβάλλον ζει και ποια στοιχεία του χαρακτήρα του καταγράφονται.

Προφανώς, αναζητώντας τη λέξη Ελπήνωρ σε μηχανή αναζήτησης, θα λάβετε αρκετά αποτελέσματα. Θα επιλέξετε μόνο αυτά που θεωρείτε ότι θα μας δώσουν μια όσο γίνεται αντικειμενική εικόνα του προσώπου αυτού. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να λειτουργήσετε επιλεκτικά, σε σχέση με την πληθώρα των ιστοτόπων που θα ανακτήσετε από την αναζήτηση.

Στην παρουσίασή σας, σε 7 λεπτά θα πρέπει να εξηγήσετε στην ολομέλεια, με βάση την αναζήτησή σας, ποιος είναι ο Ελπήνορας.

Μια ακόμα άσκηση είναι η εξής: Εκτός από το σύνολο των πληροφοριών που θα καταγράψετε εδώ για τον Ελπήνορα, πρέπει να ενημερώσετε τις άλλες δυο ομάδες για το πρόσωπο που αναζητείτε. Έτσι, στην κεντρική σελίδα του Wiki, γράψτε στο θέματα συζήτησης μερικές πληροφορίες για τον Ελπήνορα ώστε να βοηθήσετε και τις άλλες ομάδες. Καλή δουλειά.

Ομάδα Β΄:

Η εργασία σας είναι η εξής:

Να αξιοποιήσετε το περιβάλλον της *Ανεμόσκαλας* και να αναζητήσετε ποιήματα που σχετίζονται με τον Ελπήνορα. Στην παρουσίασή σας, σε 7 λεπτά θα εξηγήσετε πώς εργαστήκατε και, βέβαια, ποια αποτελέσματα ανακτήσατε από την αναζήτησή σας.

Ομάδα Γ΄:

Η εργασία σας είναι η εξής:

Να διαβάσετε τη μελέτη του φιλόλογου Γιώργου Σαββίδη με τίτλο «Μεταμορφώσεις του Ελπήνορα». Η σελίδα αυτή υπάρχει στην Ανεμόσκαλα, όμως σας παραθέτω τον υπερσύνδεσμο για χάριν συντομίας. Κατεβάστε το αρχείο pdf στον υπολογιστή σας και διαβάστε από κοινού τις σελίδες 13-22. Μερικές ερωτήσεις-επισημάνσεις που μπορούν να σας βοηθήσουν:

- Ο Σαββίδης γράφει αυτή την μελέτη για τον ήρωα Ελπήνορα που εμφανίζεται στο έργο του Σεφέρη.
- Η ομάδα Β΄ θα μας βρει στην Ανεμόσκαλα αναφορές στο ποιητικό έργο του Σεφέρη για τον Ελπήνορα. Εσείς, διαβάζοντας το κείμενο του Σαββίδη, μπορείτε να βρείτε αν ο Σεφέρης αναφέρεται και σε άλλα ποιήματα στον Ελπήνορα, **χωρίς όμως να τον κατονομάζει;**
- *Προσέξτε τα παραθέματα από τα λόγια του ίδιου του Σεφέρη μέσα στο κείμενο του Σαββίδη.*
- *Τελικά ποια χαρακτηριστικά έχει ο Ελπήνορας στο έργο του Σεφέρη;*

Γράψτε στο θέμα συζήτησης για τον Ελπήνορα, στην κεντρική σελίδα του Wiki, τις παρατηρήσεις σας για το πώς παρουσιάζει ο Σεφέρης τον Ελπήνορα, ακόμα και όταν δεν αναφέρεται άμεσα σε αυτόν.

Φύλλο εργασίας 6

9^η ώρα: Μετά την ανάγνωση

1. Ποιος είναι ο καθρέφτης μέσα από τον οποίο γνωρίσαμε τον Ελπήνορα; Πώς λειτουργεί αυτός ο καθρέφτης;

.....
.....
.....
.....

2. Θυμηθείτε τα αρχικά χαρακτηριστικά που δώσαμε στον καθρέφτη από το παραμύθι της Αλίκης. Ποια χαρακτηριστικά θα κρατούσατε μετά την ανάλυση των Ελπηνόρων του Σεφέρη;

.....
.....
.....

3. Ποιος άλλος, εκτός από τον ποιητή, σας έδωσε τον καθρέφτη, μέσα από τον οποίο είδατε τον Ελπήνορα; Σας βοήθησε, σας δυσκόλεψε, σας περιόρισε ή τι άλλο;

.....
.....
.....
.....

4. Πόσο ελεύθεροι ήσαστε τελικά να προσεγγίσετε το θέμα;

.....
.....
.....
.....

5. Ποιος ήταν ο ρόλος της *Ανεμόσκαλας* και των Ψηφίδων;

.....
.....
.....

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

—

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η ανάλυση και προσέγγιση ενός καθαρά φιλολογικού κειμένου, όπως η μελέτη του Σαββίδη, ήταν μια σημαντική πρόκληση για τους μαθητές και είχε βαθμό δυσκολίας μεγαλύτερο από το επίπεδο της Β΄ Γυμνασίου. Η μελλοντική εφαρμογή του σεναρίου θα πρέπει να προβλέπει καθοδήγηση και διευκόλυνση των μαθητών δεδομένου ότι το κείμενο αυτό είναι κομβικό για να αντιληφθεί η ολομέλεια σε ποια ποιήματα ο ίδιος ο Σεφέρης υπονοεί την ύπαρξη Ελληνόφωνων.

Ένα δεύτερο σημείο κριτικής είναι η ελλιπής ασύγχρονη συμμετοχή των μαθητών στο Wiki. Ειδικά στον τομέα της ανταλλαγής απόψεων οι μαθητές υστέρησαν, καθώς, στηριζόμενοι στην παραδοσιακή σχολική πρακτική, θεωρούσαν ως μόνη, τυπική τους υποχρέωση την υλοποίηση ατομικών εργασιών και υποτιμούσαν τη συμμετοχή σε forum συζήτησης ή την κοινή επεξεργασία νοημάτων. Σε μελλοντικές εφαρμογές του σεναρίου πρέπει να δοθεί έμφαση στη συμμετοχή των μαθητών σε αντίστοιχο forum και στην ανάρτηση ασκήσεων από το σπίτι.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης, Δ. (2007) *Διδακτική αξιοποίηση των λεξικών και σωμάτων κειμένων*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Κουτσογιάννης, Δ. (2008). “ΤΠΕ και γραμματισμός”. Στο [Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης - Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02](#), 30-52. Πάτρα: ΕΑΠΥ – Τομέας επιμόρφωσης και κατάρτισης ΤΕΚ.

Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ., & Χαλσιάνη, Ι. (2011). *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής

Γλώσσας, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Πρόγραμμα Σπουδών (2011). [Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο](#). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

O' Byrne, B. & Murrell, S. (2013). "Evaluating multimodal literacies in student blogs". *British Journal of Educational Technology*, 1-15.

Jimoyiannis, A., & Angelaina S. (2012). "Towards an analysis framework for investigating students' engagement and learning in educational blogs". *Journal of Computer Assisted Learning*, 28, 222-234.

Johns, T. (2002). "Data-driven Learning: The Perpetual Challenge". In Kettemann, B. & Marko, G. (eds.) *Teaching and Learning by Doing Corpus Analysis. Proceedings of the Fourth International Conference on Teaching and Language Corpora*. 107-117. Amsterdam: Rodopi.

Smith, S. (2011). "Learner construction of corpora for general English in Taiwan", *Computer Assisted Language Learning*, 24, 4, 291-316.